

BALKAN SAVAŞLARI ÖNCESİNDE BALKAN DEVLETLERİNİN ASKERİ DURUMUNA İLİŞKİN İKİ OSMANLICA KAYNAK

Seda Tan

Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, sedatan@akdeniz.edu.tr

Diren Çakılcı

Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, direncakilci@akdeniz.edu.tr

Özet

19.yy sonu ve 20.yy başında Osmanlı Devleti'nin askeri ve siyasi tarihinde cereyan eden iç ve dış hadiseler Balkan Yarımadasındaki siyasi sınırların değişmesine neden olmuştur. Bağımsızlığını kazanan Balkan devletleri, Balkan Savaşlarına giden süreçte emellerine ulaşmak gayesiyle askeri güçlerini artırmak için çaba sarfetmişlerdir. Balkan Savaşları öncesinde Balkan devletlerinin askeri durumları ile ilgili bilgi veren dönem kaynakları arasında, Ragıp Rıfki tarafından kaleme alınan *Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı 'Askeriyesi* adlı risale ile M. Zati imzasıyla Zafer Mecmuasında yayınlanan *Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükümetlerinin Vaz'iyet-i 'Askeriyeleri Hakkındaki Mütala'atı* isimli yazı dizisi de bulunmaktadır. Bu çalışmada transliterasyonu yapılacak olan söz konusu bu risaleler Balkan Devletleri'nin 20.yy başındaki askeri durumlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşı, Ordu, Ragıp Rıfki, Dirvingov Petre.

TWO OTTOMAN TURKISH SOURCES ABOUT THE MILITARY CONDITIONS OF BALKAN STATES BEFORE THE BALKAN WARS

Abstract

The internal and external matters occurred in Ottoman State's military and politic history at the end of 19th century and in the early 20th century caused political borders in Balkan Peninsula to change. The Balkan states those gained independence made an effort to enhance their military power in order to attain their goals in the period leading to Balkan Wars. Among the era's sources giving information about Balkan states' military conditions before Balkan Wars, the pamphlet; *Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı 'Askeriyesi* written by Ragıp Rıfki and the article series; *Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükümetlerinin Vaz'iyet-i 'Askeriyeleri Hakkındaki Mütala'atı* published in Zafer Mecmuası by M. Zati exist. These aforesaid pamphlets, of which transliteration is going to be made, give detailed information about Balkan States' military conditions in the early 20th century.

Keywords: Balkan War, Military, Ragıp Rıfki, Dirvingov Petre.

GİRİŞ

19.yy itibarıyla Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlıklarını elde etmeye başlayan Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Romanya ve Bulgaristan devletleri irredantist politikaları gereğince, başta Osmanlı Devletine karşı olmak üzere birbirlerine karşı da güç kazanmaya çalışmışlardır. Söz konusu bu devletlerin irredantist politikaları, aşırı nüfus artışıyla birlikte doğan toprak ihtiyaçlarıyla gerekçelendirilebilmektedir (Marttin, 2006: 213). Ulusalılık fikrinin

doğduğu Batı Avrupa ülkelerinden farklı karakteristik özellikler taşıyan Balkan halklarının ulusalcılığı, Batı Avrupa'dakinin aksine ekonomik bir kimlik kazanamamıştır (Saatçi, 2009: 26). Ordu gücünün artırılması Balkan ulus devletlerinin ulusalcılık yarışında ön plana çıkmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanından önce ulusal politikaları gereği Osmanlı Devleti aleyhinde menfaat elde etme arayışında olan Balkan ulusları, meşrutiyet'in ilanıyla gündeme gelen çok uluslu bir devlette ortak yaşam fikrine sıcak bakmadılar. Bu fikir çerçevesinde merkezileştirme çabası güden İttihat ve Terakki uygulamaları var olan ateşi körüklercesine sorunun büyümesine neden olmuştur (Hacısalihoğlu, 2002-2003: 114-115). İttihat ve Terakki'nin uygulamaya koyduğu milli iktisat, milli eğitim ve özellikle dış politikadaki aşırı milliyetçi tutum, Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne cephe almaları yanında bu amaç dahilinde ittifak kurmalarını da hızlandırmıştır (Şıvgın, 2012: 14).

Balkan ulus devletleri ile Osmanlı Devleti'ni savaşa taşıyan en önemli mesele hiç şüphesiz Makedonya Meselesi'dir. Osmanlı hakimiyetinde bulunan Makedonya bölgesinde hak iddiasında bulunan Balkan ulus devletleri, Makedonya bölgesi etnik haritasının çözülmemiş karmaşıklığı nedeniyle içine düşecekleri kavgadan önce, bölgedeki Osmanlı hakimiyetine son vermek gerekliliği üzerindeki konsensüsleri sonucu I. Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak tesis etmişlerdir (Bakırcılar, 2011: 16). Bu noktada ulusalcı ideolojilerinin büyümesine hizmet etmesi için askeri güçlerini ilk etapta Osmanlı Devleti'ne ve II. Balkan Savaşı'nda birbirlerine karşı kullanmışlardır.

Balkan Savaşları ve bu savaşlar sırasında devletlerin mevcut orduları hakkında bilgi veren birçok kaynak ve araştırma eseri mevcuttur (Bacanlı, 2012: 265-307). Savaş öncesinde söz konusu devletlerin askeri nitelikleri ile ilgili bilgiler, verilecek sayıların daha iyi anlaşılması açısından oldukça önemlidir. Bulgaristan ordusunun, Makedon ve Ermeni gönüllülerin de destek vermesiyle bu savaşlar sırasında mevcut gücüne güç kattığı bilinmektedir (Ertürk, 2012: 123). 1885 tarihinde gerçekleşen Sırp-Bulgar Savaşı'nda ağır bir yenilgi alan Sırbistan, Balkan Savaşlarına giden süreçte, özellikle ordusunun talim ve terbiyesi ile disiplini konusunda çalışmalar yaparak sayıca yetkin olan ordusuna bir düzen vermeye çalışmıştır (Toker, 2012: 11-15). 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'ndan mağlup ayrılan Yunanistan bu savaş itibarıyla ordusunda bazı reform çalışmaları yapmaya çalışmıştır. Ancak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik darlık, ordudaki gelişme ve reformun tam anlamıyla gerçekleşmesine engel olmuştur. Öyleki Balkan Savaşı'na giden süreçte, Yunan ordusunun Sırp ve Bulgar ordularına göre daha zayıf olması sorununa çözüm getirilememiştir (Todorova, 2013: 45). Karadağ ordusu modernleşme çalışmalarına 20. yüzyıl başında başlamış olması ve mühimmat anlamında önemli sıkıntılar yaşamamasına rağmen, halkının askerliği meslek haline getirecek seviyede özümsemesi ve ordu-millet anlayışını taşıması sayesinde kendisinden beklenmeyecek seviyede askeri performans sergileyecek bir güce sahipti (Temizer, 2010: 334-335). Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin müstakbel rakibi olacak olan bu dört ülkenin ordularını mukayese etmek gerekirse, Bulgar ordusu en çok önem verilen ve en düzenli hareket kabiliyeti olanıdır. Bu nedenle askeri güç değerlendirmesinde birinci sırayı Bulgar ordusu alır. Onu takiben, disiplin ve eğitim sıkıntısı yaşamamasına rağmen Sırp ordusu ikinci sırayı alacak güçtedir. Karadağlılar sayıca Yunan ordusunun yarısı kadar olsa da, cesaret ve yetenekleri sayesinde Yunan ordu gücünü aşacak seviyededir. Son sırayı ise Yunan ordusu almaktadır (Binbaşı Ali İhsan, 1328: 490).

Bu çalışma Balkan Devletlerinin orduları hakkında detaylı bilgiler veren Osmanlıca iki metnin latin alfabesine aktarılması niteliğindedir. Birinci metin Ragıb Rıfki tarafından kaleme alınan ve Dersaadet Şems Matbaasında basılan Hicri 1328 (Miladi 1910) tarihli *Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı 'Askeriyesi* isimli risaledir. Risale, kapak sayfaları haric toplam 26 sayfadır. İkinci metin Osmanlıca bir makale olup Hicri 1330 (Miladi 1911/1912) tarihinde yayınlanan Zafer Mecmû'a'sının Sayı: 6, s. 69-70; Sayı: 7, s. 87-89; Sayı: 8, s. 99; Sayı: 9, s.108-109; Sayı: 10, s. 127-128; Sayı: 11, s. 144-145; Sayı: 12, s. 159-160; Sayı: 13, s. 176-178' de "Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükümetlerinin Vaz'iyet-i 'Askeriyeleri Hakkındaki Mütala'atı" başlığı ve M. Zati imzasıyla yayınlanmıştır. Söz konusu derginin ilgili sayıları Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Taksim Atatürk Kitaplığı'nda mevcuttur.

Ragıb Rıfki Balkanlar özelinde kaleme aldığı ve tercüme ettiği birçok eserin sahibidir. *Musavver Bulgaristan* (Ragıb Rıfki, 1908), *Balkan Ehl-i Salib Seferinde Avrupa Siyaseti ve Türklerin Felaketi* (Nivet, 1329), *Anadolu'da Islahat* (Contenson, 1329) Ragıb Rıfki'nin eserlerinden bazılarıdır. Ragıb Rıfki'nin risalesinde sırasıyla Bulgar ordusu, Sırp ordusu, Yunanistan ordusu, Romanya ordusu ve Karadağ ordusu'nun askeri durumu ve bu ülkelerdeki askerlik hizmet şartları ile ülkelerin nüfus ve coğrafyaları ile ilgili bilgiler verilmektedir. Öyleki bu ülkelerde yürürlükte olan askere alma kanunlarına göre askerlik hizmet süresi, ülkelerin genel mali bütçeleri içerisinde askeri bütçelerinin yeri ve önemi, ordularda mevcut olan asker ve kumandan sayıları ile hangi tür askeri grupların mevcut olduğuna dair açıklamalar yapılmakta ve ordu merkezlerinin bulunduğu şehir isimleri aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra bu ordularda kullanılan top ve tüfek modelleri hakkında da bilgi verilmektedir.

M. Zati ise makalesini, Bulgaristan ordusunda görevli bulunan Dirvingov Petre isimli Bulgar zabitanın Bulgarca yayınlanan eseri ışığında kaleme almış ve bir nevi Dirvingov'un eserini tanıtıcı mahiyette bir makale yazmıştır. Dirvingov Petre Bulgar ordusuna mensup olup aynı zamanda önemli bir askeri tarihçidir. Kaleme aldığı eserleriyle Bulgar devlet adamlarını etkilemiş ve yine Bulgar milliyetçiliğini işlediği eserleri, onun Bulgaristan Bilimler Akademisi'ne seçilmesini sağlamıştır (Sugar, 1995: 86-87). Dirvingov Petre'nin Balkan Savaşları sırasında Bulgar ordusuna katılan Makedon gönüllülerin başında General Genev ile birlikte binbaşı olarak hizmet ettiği de bilinmektedir (Hamza, 1995: 446; Ertürk, 2012: 123). Dirvingov Petre'nin önemli üç eseri şunlardır: *Ot Plovdiv and Sofia kim Tsarigrad i Skopie (Paralel na voennite sili)*, *Sofya, 1903(Plovdiv ve Sofya'dan İstanbul ve Üsküp'e: Askeri Güçlerin Karşılaştırması)* adlı eserinde Bulgar ve Türk ordularının psikolojik durumunu karşılaştırarak değerlendirmekte hatta bu karşılaştırmayı iki ordudan ziyade iki ulus arasında yapmaktadır. *Voenna Bilgariya: Sotsiologicheski etyud na bîlgarskata deystvitelnost, Sofya, 1911 (Askeri Bulgaristan: Bulgaristan Gerçeklerine Dair Sosyolojik Bir Çalışma)* çalışmasında askeri kurumlar ile Bulgar milliyetçiliği arasındaki ilişki işlenmiştir. Son eseri *Dukhit na istoriyata na bîlgarskiya narod, Sofya, 1932 (Ulusal Bulgar Tarihinin Ruhu)*'da Bulgaristan Devleti'nin toprak taleplerinin haklılığını ispat etmeye yönelik savunmalar yapmaktadır (Todorova, 1992: 148, 161; Sugar, 1995: 86-87).

M. Zati, Dirvingov'un eserini tercüme edip yayınlamaktansa bu eserin önemi ve içeriği hakkında özet bir bilgi sunduktan sonra, Balkan Yarımadasının merkezinde bulunan Bulgaristan ile diğer Balkan Devletleri olan

Romanya, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan ile olan siyasi münasebet ve rekabetlerini ele almıştır. Bu sayede dönemin Balkan ülkelerinin Balkanlarda uyguladıkları politikalar ve Balkanlardaki siyasi rekabet açıklandıktan sonra, bu siyasi rekabetde önemli bir unsur olan askeri güce değinmiştir. M. Zati, bu konuda değerlendirme yapmak yerine, Dirvingov'un eserinden direkt tercüme yapmayı tercih ederek o tarihte Romanya, Yunanistan, Sırbistan, Türkiye(Osmanlı Devleti) ve Bulgaristan ordularının durumlarını genellikle Bulgar ordusu ile mukayese çerçevesinde aktarmıştır. Dirvingov'dan aktarılan bilgiler arasında yer alan önemli bir konu da Balkan Devletlerinin sahip olduğu askeri okullar ve bu okullardaki askeri eğitim hakkında bilgi vermesidir. Ele alınan bir diğer konu, söz konusu ülkelerin askeri kanunları ve bu kanunların sefer ve barış dönemi ordusu üzerindeki etkileri olup bununla birlikte Balkan ülkelerinin son yıllarda ordularına yapmış oldukları maddi yatırım ve harcamalar da ayrıntılarıyla aktarılmaktadır.

METİN

Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı 'Askeriyesi

[3]Balkan Hükûmât-ı Sâgiresi Orduları

Bulgaristan

Bulgaristan'ın mesâha-i sathiyyesi 96,345 kilometro murabba'ı olub 4,035,575 nüfûsa mâlikdir. Hükûmetin 178,395,443 frank olan umûmî bûdjesinden 1911 senesi 39,642,061 frank masârifât-ı harbiyeye tahsîs edilmiştir.

Ahz-ı 'asker usûlü: 1903 ve 1908 senelerinde ta'dîl edilen 1897 ahz-ı 'asker kânûnnâmesi mücebince bütün Bulgarlar için mecbûr olan mükellefiyet-i 'askeriye 26 senedir. 20 yaşından 46 yaşına kadar imtidâd edecek bu hizmet bervech-i âti taksîm olunmuştur: muvazzaflık, piyâdeler için 2 ve sunûf-ı sa'ire için 3; ihtiyâtlik piyâdeler için 18 ve sunûf-ı sa'ire için 16 senedir. Mustahfızlık, piyâdeler için 6 ve sunûf-ı sa'ire için 7 senedir. Esnâ-i harbde, 17 yaşından i'tibâren memleketin bütün gençleri silah altına dâ'vet edilir. Redifler her sene 2-4 haftalık bir devre-i [4]ta'lîmiye için dâ'vet olunurlar. Mustahfızlar, senede 7 gün 'askerlik ederler.

Bu tertîbât yalnız Hristiyanlara tatbîk olunur. Müslümanlar, senevî bir bedel mukabilinde 'askerlikden mu'âfdırlar. Bunlardan memleketi terk etmek isteyenlerin bedel-i mezkûrun 10 seneliğini vermeleri lâzımdır. Kezâ, gerek ahvâl-i vücûdiyelerinden ve gerekse esbâb-ı sâ'ireden dolayı 'askerlik yapmayanların kâffesi buna müşâbih bir bedel vermeye mecbûrdurlar. 'Â'ile babaları ile mu'înleri, Mekâtib-i Âlîye mu'allim ve talebeleri 1 sene silah altında bulunduktan sonra (hakikatde 6 ay) sınıf-ı ihtiyâta geçerler.

1911 senesi kur'a efrâdı 35,430 ve ordunun mevcûd-ı hazariyesi 50,300 nefer olub bu sene içinde celb ve dâ'vet edilen efrâdın mikdârı 85,000 ve 90,000 arasında bulunuyordu.

Teşkilât ve terkibât: Piyâde: her biri dört bölüklü iki tabur ile bir maksim makineli tüfenk takımından mürekkebin otuz altı alayıdır. Bundan ma'âda, her ayda sıradan hâric bir bölük vardır. 36 alaydan 16 sına birer hudûd bölümü mühlaktır ki, bu bölüklere efrâd-ı cedide verilmez. Seferberlik zamanında, alaylar 4 taburla birde depo taburundan mürekkebin bulunur. Piyâde, 1888-1895 [5]modeli manliher [manlicher] tûfengi ile müsella olub müstahfizlar için (11) milimetrelilik Rus berdan tûfengi mevcûddur.

Süvârî: Bir remont bölümü, bir nakliye müfrezesiyle 3 bölükden mürekkebin bir hâssa alayı; 4 bölük, bir remont bölümü ve sıradan hâric bir takımdan mürekkebin 4 alayı; bölük, bir remont bölümü, bir nakliye müfrezesinden mürekkebin 6 alaydan 'ibâretidir. Bundan ma'âda, Sofya mekteb-i harbiyesi'nde bir ta'lîm bölümü vardır. – Süvârîler, Rus kılıncları, mükerrer atışlı 1895 modeli manliher [manlicher] filintasıyla müsella olub küçük zâbitâna parabellum revolveri verilmiştir. Hâssa alayında, fazla olarak mızrak vardır.

Topçu: Beheri 3 bataryalı 2 taburdan müteşekkil 9 sahrâ topçu alayı; 3 bataryalı 3 taburdan mürekkebin bir cebel topçu livâsı; 3 bölüklü 3 kal'a topçu taburu; 5 obüs bataryası ve bir amele bölümünden 'ibâretidir. Sahrâ bataryaları, şınayder-kane [schneider-canon] fabrikasının 1903 modeli (75) milimetrelilik ser' atışlı taburlarıyla ve cebel bataryaları (75) milimetrelilik 1905 modeli kurup [krupp] toplarıyla mücehhezdir.

İstihkâm: 6 bölüklü 3 istihkâm taburundan 'ibâret olub birinci tabura bir otomobil takımı mühlaktır.

[6]Nakliye: 9 sahrâ topcu alayına mülhak 9 takımdır.

Bulgaristan ordusu vakt-i haza, 2 alaylı 2 livâdan mürekkebin 9 fırka ile 2 alaylı 2 livâdan müteşekkil 3 süvârî fırkasından müteşekkil olub bu fırkalar üç ordu müfettişliği dâ'iresine taksîm olunmuşdur. Müfettişlik dâ'ireleri: Sofya, Filibe, Rusçuk'dur. Mecmû': 72 tabur piyâde, 37 süvârî bölümü ve 90 batarya ya'nî 54 bin piyâde; 6 bin süvârî, 378 top ve 72 makineli tûfengdir.

9 piyâde fırkası, bervec-i âti isimleri alırlar: 1-Sofya Fırkası(merkezi Sofya); 2-Türkiye Fırkası (merkezi Filibe); 3-Balkan Fırkası (merkezi İslimiye); 4-Breslav Fırkası (merkezi Şumnu); 5-Tuna Fırkası (merkezi Rusçuk); 6-Vidin Fırkası (merkezi Vraçe); 7-Rilo Fırkası (merkezi Dobniçe); 8-Tunca Fırkası (merkezi Eski Zağra); 9-Plevne Fırkası (merkezi Plevne). Süvârî fırkaları: Sofya, Filibe ve Şumnu'dadırlar.

Seferberlik emri verilince, üç orduya taksîm olunacak muvazzaf ordu (birinci hat ordusu): 144 tabur piyâde, 37 bölük süvârî ve 126 sahrâ, cebel ve obüs bataryasından [7]terekküb edecektir. İhtiyat ordusu: 72 tabur piyâde ve 27 batarya kuvvetindedir. Mecmû': 216 tabur piyâde, 37 bölük süvârî, 153 batarya, 36 makineli tüfenk bölümünden ya'nî 236 bin piyâde, 6 bin süvârî ve 720 topdan 'ibâretidir. Müstahfiz sınıfı dahi bu kuvvete: 72 tabur ya'nî 43 bin nefer ilâve edecektir.

[8]Sırb Ordusu

Sırbistan'ın mesâha-i sathiyesi (48,303) kilometro murabba'ı olub (2,922,058) nüfûsa mâlikdir. 1911 senesi mesârîfât bûdcesi olan (120,081,803) dinar (frank)dan (27,008,992) dinarı harbiye bûdcesidir.

Ahz-ı 'asker usûlü – 1901 senesi 27 Kânûn-ı sânisî'nde ta'dîl edilen 13 Teşrîn-i sâni 1886 tarihli ahz-ı 'asker nizâm-nâmesi mücebince, hizmet-i 'askeriye: 18'den 50 yaşına kadar her eli silah tutar Sırbı için mecbûri ve şahsîdir; fakat, yirmi bir yaşına basmayan gençlerle 46 yaşını ikmâl edenler müstahfız sınıfına nakl edilirler. 32-46 yaşına kadar imtidâd eden hakîk 'askerlik berveci-i âti îfâ edilir: Muvazzaf orduda 2 sene (piyâdeler için 18 ay); nizâmiye ihtiyâtında 8 sene... Bu on senelik sınıflar millî ordunun birinci banını teşkil ederler. Millî ordunun 2'nci banında 6 ve 3'ncü banında 8 sene... Gerçi nizâm-nâmede bu suretle muharrer ise de silah altında geçen müddet daha azdır; hatta ba'zı efrâd 6 ay bi'l-fi'l 'askerlik ederler. Kısmen mu'afiyet-i 'askeriyeden istifâde edenler, diplomalı mekâtib [9] talebeleriyle mâlik oldukları arâziyi işletmek ve zirâ'atle iştigâl etmek için memleketlerinde vücûdlarına lüzûm görülen delikanlılar olub bunlar dahi 6-8 ay ve kezâ, cündîlikle meşgûl olarak beraberinde eğerli bir hayvan getiren gençler bir sene 'askerlik ederler. 'Â'ilelerine mu'in olanlar dahi, vâridâtlarının onda biri nisbetinde bir bedel-i 'askeri vererek tamamiyle hizmet-i 'askeriyeden mu'af kalırlar.

Birinci ban ihtiyâtları, senevî 20 gün silah altına dâ'vet edilirler; 2'nci ve 3'ncü ban efrâdı dahi her sene 15 gün 'askerlik ederler, müstahfızlarda senevî 5 günlük ta'lîm devrini ikmâl eylerler. Fakat, bûdceden mütevellid ba'zı esbâbdan nâşî bu tertîbât bi-tamâmihâ tatbîk edilemediği cihetle müstahfızlarla üçüncü ban efrâdı hiç dâ'vet olunmuyorlar.

Her sene silah altına alınan kur'a efrâdı (17) bin olub 1911 senesi bûdce mevcûdu: 2,033 zâbit ve 34,141 küçük zâbit ve efrâddan 'ibâretidir. Fakat, bu mikdâr ancak yaz aylarında mevcûd olabilir. Kışın nisf nisfa tenzîl edilir. Birinci ve ikinci ban efrâdından hâl-i seferberliğe vaz' edilebilen mikdâr berveci-i âti tahmîn olunuyor: Birinci ban [10](muvazzaf ordu ile ihtiyâtı), 158,500 ve ikinci ban 99,500 ki cem'an 268 bin neferden 'ibâret olub üçüncü banın (56) bin kişisiyle beraber bu mikdâr 324,000 nefere bâliğ olur. (Kağıd üzerindedir.) Teşkilât ve tertîbât – Piyâde: her biri dört bölüklü üç taburdan müteşekkil yirmi alayla Osmanlı hudûdunda bulunan dört bölüklü bir hudûd taburundan mürekkebirdir. Seferberlik zamanında her alay bir dördüncü taburla 1-2 ihtiyât taburu husûle getirecek ve bu ihtiyât taburlarının on altısıyla dahi dört ihtiyât alayı teşkil edilecektir. Dörder taburlu diğer alaylar, ikinci ve üçüncü ban efrâdından teşkil edecektir ki her banın husûle getireceği alayların mikdârı 15'dir. Bu vechile 30 alay daha vücûda gelecektir. Muvazzaf ordu piyâdesi, 1899 modeli mavzer sisteminde 7 milimetre çaplı ve mükerrer atışlı bir tüfenkle müsellahtır. 2'nci banın silahı, 11 milimetre çapında 1880 modeli berdan tüfengi ve üçüncü banınki ise 10,4 milimetre çaplı koka milanoviç tüfengidir.

Süvârî. Bir mâ'iyet süvârî bölüğü ve dörder bölüklü dört sınıf süvârî alayı olub bunlarda mükerrer atışlı filinta ve eğri kılınçla müsellahtırlar. Seferberlik zamanında, bunlardan ma'âda,[11]her biri üç bölüklü beş fırka süvârî alayı teşkil edilecektir ki bunların efrâdı dahi kendi hayvanlarını birlikde getiren birinci ban ihtiyâtlarından tereküb edecektir. Kezâ, ikinci ban efrâdı dahi aynı şerâ'itle 2'şer bölüklü diğer beş alay teşkil eyleyecektir.

Lâkîn, bu teşkilâta muktezî efrâd tedârükü mümkün ise de zâbitan bulmak gayr-i kabîl olacaktır. Üçüncü ban efrâdından teşkîli arzû edilen beş süvârî bölüğü için dahi aynı hâl vâkî'dir.

Sahrâ topçusu: Her biri 3 bataryalı 3 taburdan mürekkeb beş alay kuvvetinde olup bundan ma'âda, üçer bataryalı 3 taburlu bir obüs alayıyla iki bataryalı bir süvârî topçu taburu da vardır. Cebel topçusu: her biri üç bataryalı 3 taburdan mürekkeb bir alaydır. Kal'a topçusu: Dört bölüklü 2 taburdan mürekkeb bir alaydır. Sahrâ topçusu: 75 milimetre çapındaki şınayder-kane [schneider-canon] sisteminde serî' atışlı yeni sahrâ toplarıyla cebel topçusu 70 milimetre çapında ve aynı sistemde serî' atışlı yeni cebel toplarıyla mücehhezdir. 15 santimetrelük obüs ve havan topları dahi şınayder [schneider] sistemindedir. Banej sisteminde olan [12]eski 8 santimetrelük toplar, seferberlik esnâsında 2'nci ve 3'ncü banlar efrâdından teşkîl edilecek beş alaya verilecektir.

İstihkâm: İki taburla nisf köprücü taburundan 'ibâretidir. Taburlardan biri beş kazmacı bölüğünden ve diğeri: biri lağımçı biri şimendüfer, biri telgraf bölüğü olmak üzere üç bölükden mürekkebirdir. Seferberlik esnâsında, beş kazmacı bölüğü, beş nisf tabur ve nisf köprücü taburu dahi ma-edevât beş köprücü takımı teşkîl edecektir. Şimendüfer bölüğü tez'îf edilecek; telgraf bölüğü, beş takım husûle getirecektir. Bundan ma'âda, 2'nci ve 3'ncü banlar dahi beş sınıf kazmacı taburu teşkîl eyleyecektir.

Nakliye: Beş bölükden mürekkebirdir mevcûd-ı seferiyesi: 600 zâbit ve 20,000 neferdir.

Sırb ordusu beş fırkaya münkasımdır: 1- Morava Fırkası (merkezi: Niş); 2- Drina Fırkası (merkezi: Valiyevo); 3- Tuna Fırkası (merkezi: Belgrad); 4- Şomadiya Fırkası (merkezi: Krağoyavaç); 5- Timok Fırkası (merkezi: Zayçar). Bundan ma'âda, 16 bölüklü bir süvârî [13]fırkası vardır. Seferberlik esnâsında, fazla olarak birinci bandan bir ihtiyât fırka ve ikinci bandan diğeri beş fırka daha teşkîl edilecektir.

[14]Yunanistan Ordusu

Yunanistan'ın mesâha-i sathiyesi 64,577 kilometro murabba'ı olup 2,631,952 nüfûsa mâlikdir. 1911 senesi bütçesi 187,972,500 drahmidir. Bundan 21,312,518 drahmi mikdârı harbiye bütçesini teşkîl eder.

Ahz-ı 'asker usûlü. – Ahz-ı 'asker kânûnnâmesi yenidir. 1906'da kabul edildiği halde ancak 1911'de tatbîk edilebilmiştir. Bu kânûnnâme mücebince eli silah tutar her Yunanlı 35 sene 'askerlik etmeğe mecbûrdur ki 19 yaşında başlar 54 yaşında hîtam bulur. Bu 35 senelik hizmet-i 'askeriye: 2 sene muvazzaflık, 12 sene birinci sınıf rediflik, 9 sene ikinci sınıf rediflik, 7 sene müstahfızlık ve 7 sene dahi müstahfız ihtiyâtlığı olmak üzere taksîm edilmiştir. Yalnız ruhban ile ulûm-ı dîniyye tadrîs eden talebeler hizmetten mu'âfdırlar. Dâr'ül-fünûn talebeleriyle on seneden beri memâlik-i ecnebiyede ikâmet etmekte bulunan Yunan teba'aları için kıta'ata iltihâk müddeti 6 sene kadar tehrîr edilebilir. 1 yaşından 19 yaşına kadar 3 sene tadrîsat-ı i'dâdiye-i [15]'askeriyeyi takîb eden talebeler yalnız 20 ay silah altında bulunurlar. Masraflarını kendileri vererek husûsî suretde endâht nazariyyât ve 'ameliyyâtını görmüş olanlar, mikdârı bini geçmemek şartıyla 12 ay hizmet ederler;

silah altına dâ'vet müddetinin tehîr ve tenkîsından istifâde eden genc 'askerler buna mukâbil bir mikdâr para verirler.

1909 kur'a efrâdı 25 bin kişi olduğu halde bu mikdârdan yalnız 11 bini alınmışdı. Bu mikdârı 17-16 bine iblâğ etmeğe çalışılarak fî-mâba'd asgarî 13 bin kişi alınacaktır.

Hulâsa yeni ahz-ı 'asker kânûnu, ordunun mevcûd-ı seferîsini iki misline iblâğa müsâ'iddir. Mezkûr kânûnnâmeden matlûb olan tesîr husûle gelince kuvve-i 'askeriye: sefer ordusunun mevcûdu 146 bin; müstahfız ordusununki 83 bin ve müstahfız ordusu ihtiyâtı 69 bin olmak üzere cem'an 298 bin nefer olacaktır.

Teşkilât ve tertîbât. – Piyâde: dört bölüklü iki taburdan mürekkeb 12 alay (alayda üçüncü taburun kadrosu bulunacaktır); dört bölüklü 6 Evzon Taburu (bu taburlardan [16]ikisi kadro halinde mevcûddur). Seferberlik esnâsında ihtiyâtlarla üçüncü taburlar teşkil edilecek ve mümkün olduğu takdirde her alayda bir dördüncü ve beşinci tabur dahi teşkil olunacaktır.

Yunan piyâdesi, manliher – şaviengavier [manlicher – schönauer] sisteminde (6,5) milimetrelilik 1903 modeli serî' atışlı tüfenkle müsellahtır.

Süvârî üç bölüğü yalnız kadro halinde mevcûd olmak üzere 6'şar bölüklü 3 alaydan 'ibâretidir. Binâ'en-aleyh, vakt-i hazarda yalnız 9 bölük mevcûd olub seferberlik esnâsında bu mikdâr tez'îf edilecektir. Süvârî, kılınc, mızrak ve piyâde tûfenginin filintasıyla müsellahtır.

Topçu: Beheri dört toplu 6 batarya ile iki batarya kadrosundan mürekkeb 3 sahrâ topçu alayından 'ibâretidir. Fakat, hayvan mikdârının noksan olmasına binâ'en vakt-i hazarda yalnız 8 koşulmuş batarya mevcûddur. Seferberlik emri verilince beheri iki bataryalı 12 tabur teşkil edilmek üzere 24 batarya husûle gelecektir; 3 bataryalı iki cebel topçu taburu da varsa da bu bataryalardan üç danesi kadro halindedir. Kezâ, vakt-i hazarda yalnız kadroları mevcûd iki bataryalı bir ağır [17]topçu taburu da vardır. Sahrâ bataryaları 7,5 milimetrelilik şınayder-kane [schneider-canon] toplarıyla teslîh edilmiştir.

İstihkâm: Her biri 2 kazmacı 10 köprücü, 1 telgraf bölüğünden mürekkeb 3 tabur kuvvetindedir. Kazmacı ve telgraf bölüklerinin vakt-i hazarda yalnız kadroları mevcûddur.

Nakliye: vakt-i hazarda yalnız kadroları mevcûd olan 2 bölükden 'ibâretidir.

Hulâsa, vakt-i hazarda muvazzaf ordu: 28 tabur piyâde (bunlardan (24) piyâde ve (4) ü Evzon'dur) 60 süvârî bölüğü, 11 batarya (8 sahrâ, 3 cebel) ve 3 köprücü bölüğünden mürekkebdir. Seferberlik zamanında: 42 tabur piyâde 18 bölük süvârî 33 batarya, 12 bölük istihkâm olacaktır.

Kraliyet arâzîsi üç fırka dâ'iresinde taksîm edilmiştir:

1-Yenişehir; 2-Atina; 3- Misolongi. Her fırka, iki alaylı iki piyâde livâsı ile iki Evzon Taburundan ve bir süvârî alayı, bir topçu alayı, bir istihkâm taburu, bir nakliye bölüğünden mürekkebirdir. Sâbık kabinede Harbiye Nâzırı olan miralay [18]Konstantinidis'in planına göre vakt-i harbde rediflerden yeniden dokuz livâ teşkîl olunacak ve bu suretle sefer ordusu 18 livâdan mürekkebulunacaktır. Şimdilik, esnâ-i harbde 3 livâdan teşekkül edecek her fırkanın mevcûdu: 17600 piyâde, 1000 süvârî, 48 top olacaktır ki üç fırkanın mecmû' kuvveti: 52800 piyâde, 2000 süvârî ve 168 topdan 'ibâretidir.

55 sene evvel Ceneral Vossur'un [Vosseur'un] taht-ı riyâsetinde bulunan bir Fransız hey'et-i 'askeriyesi Yunan Hükûmeti'nin ordusunu tensîk etmişti. Şimdi ise Ceneral İeydon'un [Eudon'un] re'îsi bulunduğu ikinci bir Fransız hey'eti orduyu yeniden tensîka me'mûr edilmiştir.

[19]Romanya Ordusu

Romanya'nın mesâha-i sathiyesi 131,353 kilometre murabba'ı olub 6,966, 002 nüfûsa mâlikdir. (1911-1912) senesi mesârifât bûdjesi olan 478,395,230 milyon frankdan (69,278,668) frangı harbiye bûdjesidir.

Ahz-ı 'asker usûlü – 15 Nisan 1910 tarihli kânûn ile ta'dîl edilen 29 Mart 1908 tarihli ahz-ı 'asker nizâmnâmesi mûcebince hizmet-i 'askeriye her eli silah tutan Romanyalı için mecbûrî ve şahsîdir. Müddet: 21-42 yaşına kadardır. Ma'a hazâ, on dokuz yaşından itibâren bütün genler Harbiye Nezâreti'nin taht-ı emrinde bulunub nisandan teşrîn-i sâniye kadar her pazar günü jimnastik ve endâht ta'lîmlerine iştirâk edeceklerdir. Yirmi bir yaşında, bu genler kur'aya dâhil olurlar ve iki kısma ayrılırlar. Birinci kısım muvazzaf orduya iltihâk edilir ve burada yedi sene kalır; fakat, silah altı müddeti sınıflara göre değişir. Piyâde efrâdı iki sene nizâmiye müddetini bi'l-ikmâl beş sene bu ordunun ikmâl sınıfında bulunur.

[20]Süvârîye, topçuya, kıta'ât-ı fennyeye, köy jandarmalarına, hudûd bölüklerine tefrîk edilen efrâd üç sene hizmet-i fi'iliyeyi müte'âkib ikmâl sınıfa geçerek dört sene kalırlar. İkinci sınıf efrâd dahi ilk sene 100 günlük, ikinci sene ve müte'âkib seneler 30 günlük bir ta'lîm devrini ikmâl ederler. Efrâd-ı mezkûre, hem-tevellüdlerinin sinîn-i âtiye için mecbûr oldukları şey'lerle mükellefdirler. Mekâtib-i i'dâdiye ve âlîye talebeleri bir sene hizmet eylerler. Mu'allimler silah altına çağırılmazlarsa da Dârü'l-mu'alliminde dürûs-ı 'askeriye okurlar ve ta'lîm ederler.

Muvazzaf orduda ve ikmâl sınıfında ikmâl-i müddet eden efrâd, nizâmiye ihtiyâtına geçerler ve on sene bu sınıfta kalırlar. Sonra, 38 yaşında milis sınıfına geçerek 42 yaşına kadar bu sınıfta bulunurlar.

Nizâmiye ordusuyla ihtiyâtı, birinci hat ordusu teşkîl ederler. Milis kıta'âtı, memleketin müdâfa'asıyla hudûdların muhâfazasına me'mûrdur. Ka'ideten, nizâmiye ordusuyla ihtiyâtına mensûb olan efrâd üç sene, senevî yirmi gün ta'lîm etmek üzere dâ'vet olunurlar. Harbiye Nâzırı, kralın irâdesine istinâden, Harbiye Nezâreti'nin taht-ı emrinde bulunan bütün efrâd ile milisleri her sene 30 gün silah altına celb etmek hakkına

[21]ha'izdir. 30 günden fazla bir müddet için Meclis-i Meb'ûsân'ın karar vermesi ve tasdîk etmesi lâzımdır. Fakat, bütçe ihtiyâcâtı sebebiyle bu hakkın isti'mâli tahdîd edilmiştir.

1910 senesi kur'a efrâdının mikdârı: 46,163 idi. 1911-1912 için bütçe mevcûdu: 4,496 zâbit, 982 'askerî talebe ve 93,644 neferdir. Vakt-i harbde seferber ordu ilk hatta: 250 bin nefer ve 692 topdan 'ibâret bir kuvvet sevk edebilir.

Teşkilât ve terkîbât – Piyâde: 4 bölüklü 3 taburdan mürekkebe 36 alay; 9 avcı taburu (dörder bölüklü); 12 hudûd bölüğünden 'ibârettir. Bunlardan mâ'adâ, 36 ihtiyât taburu kadrosu mevcûddur ki mecmû'1150 taburdur. Seferberlik zamanında 36 alay dört taburdan terekkeb edecek ve avcı taburları taz'if edilerek 2 taburlu 9 alay teşkil eyleyecektir. Kadro taburları dahi 2 taburlu 17 ihtiyât alayı husûle getirecektir. Milisden de 34 tabur teşkil olunacaktır. Romanya piyâdesi, manliher [manlicher] sisteminde 1898 modeli ve kasaturalı 6,5 milimetre çapında mükerrer atışlı bir tüfenkle müsellahtır.

[22]Süvârî – 4 saf bölüğüyle bir depo bölüğünden mürekkebe 10 alaydır (kırmızı hüsar namıyla yâd olunurlar). Kısım-ı sâni efrâdından da (siyah hüsar namıyla) 4 bölüklü 10 alay daha teşkil olunacaktır. 3 saf ve bir depo bölüklü bir ma'iyet süvârî alayı. Kırmızı hüsar alayları, müstakîl firkalar halinde tecemmü' edebilecek surette 5 livâ husûle getirirler. Siyah hüsar alaylarında kol ordulara ilhâk olunmak üzere beş livâ teşkil ederler. Ma'iyet süvârî alayı erkân-ı harbiye ma'iyetine me'mûr olacaktır. Kırmızı hüsar alayları : mızrak, kılınc ve revolverle; siyah hüsar alayları kılınc ve 1893 modeli 6,5 milimetre çapında manliher [manlicher] filintasıyla müsellahtırlar. Kırmızı hüsarların altı alayında 2 maksim mitralyözünden mürekkebe birer makineli tüfenk takımı vardır.

Sahrâ topçusu – İkişer ikişer 9 livâ halinde bulunan 18 sahrâ alayı vardır. Bu alaylardan yedisi beş sahrâ bataryasıyla bir obüs bataryasından ve 11'i yalnız beş sahrâ bataryasından mürekkebedir. Hepsinden fazla olarak bir kadro bataryası mevcûddur. Bundan ma'âda, dört bataryalı bir süvârî topçu taburu vardır. Mecmû'1108 batarya olub 24'ü yalnız kadro hâlinedir.

[23]Bataryalar dört topludur. Sahrâ topları 1903 modeli 75 milimetre çapında ser' atışlı olub hafif obüs topları kurup [krupp] sisteminde ve 12 santimetre çapındadırlar.

Kal'a topçusu – Birincisi 8 ve ikincisi 11 bölüklü iki alay olub bu bölükler her alayda iki tabur teşkil ederler.

Kita'ât-ı fenniye – Dörder bölüklü beş istihkâm taburu (dördüncü bölük telgraf bölüğüdür); bir kal'a istihkâm taburu; bir şimendüfer taburu; bir köprücü taburu (bunlar dörder bölüklüdür ve birer de depo bölüğü vardır); bir baloncu takımı; bir otomobil grubu; bir 'askeri güvercin grubundan 'ibârettir.

Nakliye - Beş bölüklüdür.

Romanya Ordu'su beş kol orduya münkasımdır ki merkezleri: 1-Krayova; 2-Bükreş; 3-Kalas; 4-Yaş; 5-Köstence'dir. İlk dört kolordu 2 livâlî iki fırkadan mürekkebirdir. Beşincisi yalnız bir nizâmiye fırkasından mürekkebe olub seferberlik esnâsında bir ihtiyât fırkasıyla birleşecektir.

[24]Karadağ Ordusu

Karadağ'ın mesâha-i sathiyesi (9080) kilometre murabba'ı olub (250) bin nüfûsa mâlikdir ki bunun (14) bini müslümandır. 1908 senesi mesârifât büdcesi olan (2,888,700) kurondan (perpeas) ancak (200) bin kuronu harbiye büdcesini teşkîl ediyordu.

Eli silah tutar her Karadağlı 18 yaşından 62 yaşına kadar ya'nî bütün müddet-i ömrünce hidmet-i 'askeriye ile mükellefdir. Bundan dolayı, Karadağ ordusu, bir bedel-i 'askeri mukâbilinde her dürlü hidmetden müstesnâ olan Müslümanlardan ma'âda memleketin sağlam erkeklerini ihtivâ eden bir milis ordusu dimekdir. Hidmet-i 'askeriye bervech-i âtidir: gençler, evvela iki sene (18 ve 19 yaşlarında) acemî efrâd sınıflarına mensûb olurlar. Bu müddet zarfında, her biri 60 gün devam eden iki devre-i ta'lîmiyeyi îfâya ve her sene 18 günden 'ibâret manevralara iştirâke mecbûrdurlar. Ba'dehû, bunlar muvazzaf orduya nakl edilirler ve burada 20 yaşında 53 yaşına kadar ya'nî 33 sene kalırlar; bundan sonra, 62 yaşının hîtamına kadar ihtiyât sınıfında bulunurlar.

[25]Muvazzaf ordu iki sınıfa taksîm edilmiştir; birinci sınıf: sağlam ve harbin her nev' meşâkk ve mezâhimine mütehammil olanlardan mürekkebirdir; bunlar kur'a sınıfları efrâdıyla beraber sefer ordusunu teşkîl ederler. İkinci sınıf; vücûdca o kadar sağlam olmayanlardan müteşekkil olub esnâ-i harbde hidemât-ı sâ'ire ile tavzîf edilirler. Birinci sınıf efrâdı, her sene on gün ta'lîm etmeğe mecbûr oldukları gibi on beş gün dahi 'umûmî manevralara iştirâk ederler. İkinci sınıf efrâdı, yalnız dört gün için dâ'vet olunurlar. Efrâd, muvazzaf orduda yedi sene hidmet etdikden sonra, senevî virgüsünün takriben üçde birine mu'âdil bir bedel mukâbilinde üç manevradan birinden mu'âf tutulurlar; 'umûmiyet üzere hidmet-i 'askeriye ile mükellef her ferd, pazar ve yortu günleri icrâ edilen endâht ta'lîmlerine iştirâke mecbûrdurlar.

Piyâde eslihası, muvazzaf ordu kıta'âtı için kasalı ve üç yivli Rus tüfenkleri olub başkaca verendil tüfenkleriyle diğer eski sistem tüfenkler de vardır. Tüfenklerin mecmû'ı takrîben 115 bin kadar olub 38 bini mükerrer atışlıdır. Topçu, 8 ve 7,5 santimetre çaplarındaki kurup [krupp] toplarıyla mücehhezdir; obüs toplarıyla ağır toplar (40 kadar) kal'a topları vaz'ifesini görebilirler. [26] Silah altına alınabilen kuvva-i muvazzafanın mecmû'ı40-45 bin tüfenk, 104 top, 42 makineli tüfenkdir. Bu mikdârda, hudûdlarla mevâki'de müstâhdem az mevcûdlu 11 taburda ilâve edilebilir.

Kıta'ât-ı dai'me olmak üzere mevcûd olan kıt'alar bervech-i âtidir: ma'iyet-i kralî kıt'ası (130 nefer piyâde); her biri bir fırkaya 'aid ve mevcûd-ı vasatiyyesi 250 neferden 'ibâret olan dört mekteb taburu; 4 batarya kadrosu (3 zâbit, 50 nefer, 20 bâr-gîr); bir makineli tüfenk bölüğü; bir telgraf bölüğü, bir istihkâm bölüğü. Da'imi kadro miyânına hidemât-ı husûsiyye ile mükellef (erkân-ı harbiye ve sâ'ir hidemât-ı mühimme) zâbitân ve fırka, livâ, tabur, bölük ve batarya kumandanları da idhâl edilmelidir.

Ragîb Rıfki

Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükûmetlerinin Vazîyet-i 'Askeriyeleri Hakkındaki Mütâla'âtı

[6-69]Bulgaristan ordusu erkân-ı harb binbaşlarından ve Bulgaristan muharrirîn-i 'askeriyesinden Dirvingov Petre âhiren Bulgaristan'da âlem-i 'askerî veyâhûd Bulgaristan'da 'askerlik namıyla bir risâle neşr etmiştir. Mûmâ-ileyh şimdiye kadar bir hayli âsâr-ı 'askeriye meydâna koymuş ve mûndericâtı hep bu vâdîde ve bâ-husûs Bulgaristan'ın ta'kîb etdiği emel-i millîye îsâl edecek turûk-ı 'akser ta'yîn صدده yazılmış ve bu ecilden en ziyâde hükûmet-i seniyye ve ordu-i Osmanî nazar-ı i'tibâre alınarak kâleme alınmış olduğundan bi't-tabi' bizce de şâyân-ı tedkîk ve mütâla'adır.

Risâlenin esâs mûndericâtını, bu gün Bulgaristan'da ta'kîb olunan usûl-i terbiyenin ve müddet-i ta'lîmiye-i 'askeriyenin istenildiği gibi bir orduyu meydâna getirebilmeğe kifâyet etmediği ve etmeyeceği hakkında birçok hakâ'ik ve i'tirâfât teşkîl ediyor. Mûmâ-ileyh Dirvingov'u bu vâdîde bir risâle neşr etmeğe sevk eden sebep Bulgaristan'da adedi pek de az olmayan fırak-ı siyâsiyeden İstanbulof [Istanboulof] fırkasının, halinin celb-i kulûbu ve bu sûretle intihâblarda te'mîn-i ekseriyeti için fırka programına müddet-i 'askeriyeyi piyâdeler için bir ve sunûf-ı sâ'ire için iki seneye tenzîli ta'ahhüd eder bir mâdde-i mahsûsa ilâve etmiş olmasıdır. Dirvingov bu mâddenin bugünkü Bulgaristan için kâbil-i tatbîk olmadığını ve olamayacağını maddî ve manevî bir çok esbâb-ı makûle serdiyle beyân ve hatta bu gün yalnız kânûnen 2-3 sene olarak ta'yîn edilen ve hakikat-i halde 16-28 aydan ziyâde devam etdirilmeyen müddet-i 'askeriyenin adem-i kifâyetini ityân eyledikten sonra kuvvetli bir Bulgaristan'ın kavî bir Bulgar ordusunun ne ile meydâna gelebileceğini ta'dâd ve bu miyânda Bulgaristan'ın bize ve diğer komşularına ve hatta düvel-i mu'azzamaya karşı olan vaz'iyet-i siyâsiye ve 'askeriyesi ile komşu orduların terakkîyât-ı 'askeriye husûsunda mesâ'îsini ve buna karşı Bulgaristan'ın ne yapması lâzım geleceğini şerh ve îzâh ediyor.

Îcâbât-ı meşrûtiyetden olarak bizde de muhtelif fırak-ı siyâsiye zuhûr etdi ve edecek ve bunlar da programlarına orduya ta'alluk eder bazı mevâdd ve ez-cümle müddet-i 'askeriye hakkında mâddeler derc edecekler bu gibi ahvâlde memleketimizin vaz'iyet-i siyâsiye-i dâhiliye ve hâriciyesine ve seviye-i irfân ve terakkîyât-ı medeniyesine göre böyle bir ordunun kâbil-i tatbîk olup olamayacağını ve ne gibi şerâ'it dahilinde mümkün olabileceğini yine bize göre tedkîk ve mütâla'a edecekler bulunacaktır. Binâ'en-'aleyh biz Dirvingov'un bu bâbdaki mütâla'âtının sırf kendi memleketine â'id olan kısmından sarf-ı nazar ederek mûmâ-ileyhin Bulgaristan'ın bize ve komşularına nazaran vaz'iyet-i siyâsiye ve 'askeriyesine ve beynlerindeki münâsebât-ı siyâsiyeye ve bi'l-hâssa bu ordularda neler yapıldığı ile Bulgaristan ordusunun dahi neler yapılmak lâzım geleceğine dair [6-70] olan mütâla'âtının derc edilmesini pek muvâfık gördük. Komşularımızın ve bâ-husûs Bulgaristan komşumuzun ta'kîb etdikleri emel-i millîyenin doğrudan doğruya bize ta'alluk-ı kat'îsi hesabıyla bu gibi mütâla'aları hatta muhâlif mevzû'larda kirâren dinlemek öğrenmek zâ'id değil belki pek lâzımdır zann ederim.

Maksadımız mûmâ-ileyhin efkâr ve mütâla'âtını tenkîd ve münâkaşa değil ancak hâliyle enzâr-ı kari'ne vaz' etmek olduğundan bu bâbdaki münâkaşâtı ashâb-ı mütâla'anın kendi hükümlerine tevdi' ederek biz sâhib-i risâlenin ifâdâtından bazılarını mecmûlen ve bazılarını dahi aynen derc ile iktifâ ediyoruz.

[7-87]Dirvingov Bulgaristan'ın ahvâl-i siyâsiye ve coğrafyasını tedkîk ederken Bulgaristan'ın mâ-sabakına atf-i nazar ederek ve kurûn-ı vustanın Bulgaristan'a â'id birkaç sâhîfesini karışdırarak Bulgarların o târîhlerde en kavî ve metîn bir tarîk üzerinde tevsî'-i mülk-i siyâsetini ta'kîb etdiğini ve işbu hattın nokta-i müntehâsında bulunan Der-sa'âdet'i birkaç def'a muhâsaraya yeltendiklerini fakat öteye berüye akınlar yapmakdan başka bir eser-i terakkî ve temeddün gösteremeyen bu kavmin neticede 160 sene müddetle Rumlar'ın taht-ı hâkimiyetine geçtiklerini ve ba'dehu bir aralık yine eski hallerini iktisâba muvaffak olmuş ve yine sâbıkı vechile tevsî'-i mülk hayaline sapmışlarsa da bir iki asır evvelki hatâlarını ez ser-i nev tekrâra başlamalarından ve ba-husûs emel-i kathanelerini husûle getirecek Akdeniz ve Adriyatik Denizi sevâhilini elde edememiş veya elde tutamamış olduklarından üssü'l-harekâtı Makedonya'ya nakl etmiş olmalarına rağmen daha beş asır mahkûm-ı esâret olduklarını ve artık "İstanbul" Osmanlı yed-i gâlibiyetine geçince bunu zabt etmek ümîdi Bulgarlar için bütün bütün hayâl-i muhâl hâline geçdiğini ve buna da başluca ol zamanki Bulgarların denizlerde bir gûna râbitası ve ticâret-i bahriyesi bulunmaması sebep olduğunu beyândan sonra Bulgaristan'ın bugünkü hâl ve vaz'iyetine nakl-i kelâm ederek hutût-ı iktisâdiye-i beyne'l-milelin güzergâh ve dönüm noktasında bulunan Bulgaristan'ın bu gün dahi şimâle karşı mevcûdiyeti muhâfaza etmek ve cenûbda da Bulgaristan milletiyle birleşmek ve denize inmek ve bu sûretle âlem-i medeniyetdeki mevcûdiyeti takviye eyleyecek maksada çalışmak mecbûriyetinde olduğunu ve târîh ve mâ-sabakına pek sâdik olan Bulgaristan'ın bu bâbdaki sadâkat ve râbitası yalnız Berlin Mu'âhede'si'nin çizdiği hat dâhilinde bugünkü Bulgaristan'a münhasır kalmayub Ayastefanos Mu'âhede'si ile çizilen vasi' Bulgaristan'a şâmil bulunduğunu der-miyân ediyor ve bâ-husûs Edvard Diroid'un "Şark Mes'elesi" unvânlı risâlesinde münderic "Bulgarlar dahi Avrupa'ya karşı Rumeli-i Şarkî'yi tıbbî İtalyanların Napoli Krallığı'nı koydukları hâle koydular. Belki de İtalyanlar Fransızlara rağmen Roma'yı nasıl zabt etdilerse Bulgarlar da Ruslara karşı İstanbul'u zabt ederler. Balkan İslavlarının mikdârât-ı mazlûmesini tenvîr edecek bir Kavur [Cavour] veya Bismark [Bismarck] veyâhûd bir Filib Makidonski'nin zuhûruna yalnız bir hâdise bir vukû'ât kâfidir" cümlelerini maksadını vâzihan anlatacak cümel-i mu'âveneden 'add ediyor.

Ba'dehu sâhib-i risâle mütâla'âtını bu günki Bulgaristan'ın hâl ve vaz'iyetini hasr ederek Balkan şibh-i cezîresindeki hükûmât-ı muhtelifenin vaz'iyet ve münâsebât-ı siyâsilerini tedkîk ediyor ve Balkan şibh-i cezîresine hâkim olmak mesâ'isini ta'kîb eden hükûmetlerden en mühîmlerinin Devlet-i Aliyye ile Bulgaristan olduğunu beyândan sonra hükûmât-ı sâ'ireyi şu sûretle izâh ediyor.

Evvelan, Romanya Hükûmeti'ni Balkan şibh-i cezîresinin şekli ve vaz'iyetine nazaran tebâ'üd-i ani'l-merkez bir hâlde buluyor ve hükûmet-i müşârün-ileyhânın ve el-yevm iştigâl etdiğî arâzî mes'elesinin kendisini Balkan işlerine doğrudan doğruya icrâ-i te'sîr edebilmekden uzak bulundurduğunu ve bâ-husûs[7-88] şimâlden Rusya ve Avusturya-Macaristan hükûmetlerinin bir istîlâ-i muhtemeline karşı memleketini müdâfa'a ve muhâfaza etmek kaydı dahi bu hükûmetinin gözlerini şimâlden ayırmayacağını bununla berâber epeyce zaman evele

kadar Makedonya'da hiçbir emel ta'kib etmeyen Romanya'nın Bulgaristan Hükümeti'nin kazandığı muvaffakiyetleri çekememeğe başladığını ve netekim Balkan şibh-i cezîresinde istatükonun muhafazası hakkında Romanya'da da bir cereyân hâsıl olduğunu ve nihâyet geçen sene bir Osmanlı – Romanya ittifâkı 'askeriyesi şekline giren bu cereyân Romanya – Bulgaristan münâsebetine icrâ-i te'sîrden hâfi kalmadığını beyân ve hatta Bulgaristan'ın istikbâline pek fenâ ve müdhiş bir darbe teşkil edecek olan Rusçuk, Şumnu, Varna, Dobriç mevâkî'inin Romanya'ya ilhâkı için Romanyalıların hadisanından istifâde emeline düşdüklerini meydâna çıkardığını der-miyân ediyor.

Sânîyen, Yunanistan hükümetini dahi tıbkı Romanya gibi tebâ'üd-i anî'l-merkez bir vaz'iyetde ve bundan ma'adâ sevâhile ve cezaîre rabt-ı emel etmiş olan Yunanlıları Balkan şibh-i cezîresi İslavlığına hâkim olmak vâdîsinde sarf olunacak mesâ'îyi muvaffakiyetle tetevvüc eyleyecek mikdârdan pek dûn buluyor ve birçok a'sârın ve pek müsâ'id eyyâmın güzerânına rağmen efkâr ve hissiyât-ı millîye-i Yunaniye'nin takviye ve imlâsına muvaffak olamayan Yunanîlerin kiliselerinin müfrit milliyetperverlikden ve efrâd-ı ahâlînin de dağınıklıktan kurtulamadığını ve hiçbir vakit İslavlar kadar toplu bir vaz'iyet alamadıklarını ve ma'a-mâ-fih bu muvaffakiyetsizliklere rağmen Yunanîlerin bu kere artık hayâl-i muhâl makâmına geçen kurûn-ı vusta Bizans'ını yeniden ihyâ ve te'sîse sarf-ı mesâ'îden geri durmadıklarını beyân ediyor.

[8-99] Sâlisen, Sırbistan'a nakl-i kelâm ederek Balkan şibh-i cezîresinin şimâl-i garbî kısmını işgâl eden ve Akdeniz'e kadar yayılan ve târîhde hiçbir vakit bir vahdet-i millîye arz edememiş olan Sırbîlilerin el-yevm Katolikleri Hırvatistan'da ve İslâmları Bosna'da ve İslavları Sırbistan ve Karadağ'da olmak üzere üç muhtelif mezhebe münkasım olduklarını ve binâ'en-'aleyh şimâle ve garba müteveccih-i mesâ'îlerinin dahi Avusturyalılar ve bir de Hırvatlar tarafından ve cenûba doğru olan mesâ'îlerinin Arnavudlar ile Bulgarlar tarafından mûmâna'âta uğradığını şark cihetine gelince bu istikâmetdeki mesâ'îleri de İslivince mağlûbiyeti üzerine Bulgaristan tarafından tevkîf edildiğini ve'l-hâsıl her taraftan müvâna'â uğrayan Sırbîlilerin kendi kendini yeyüb tüketmeğe mahkûm mağlûb bir ordu vaz'iyetini aldığını ve bu sebeble artık Balkan şibh-i cezîresine hâkim olmak ümidini kesdiğinden Balkanlarda istatükonun muhafazasına pek ziyâde tarafdâr kesildiğini ityân ediyor.

Râbi'an, Devlet-i Aliyye'ye nakl-i kelâm ederek Balkan şibh-i cezîresinde sulh-ı umûmînin idâmesini te'mîn eyleyecek olan hükümet-i Osmanîye ile Bulgaristan Hükümetlerini yekdiğerini yiyecek bir vaz'iyet almış iki ahtapota benzetiyor. Bu sûretle Bulgaristan Ayastefanos Mu'âhedesî'nin kendine bahş ettiği hakkı istihsâle ve Devlet-i Aliyye de bu hudûd dâhilindeki Bulgar ekseriyetini imhâya çalışdığını ve 1908'deki meşrûtiyet inkılâbı dahi bu mu'ârazaya çâresâz olmadıktan başka belki Bulgarların mesâ'î-i masrûfelerinde 'an-ı muvaffakiyetin ne kadar takarrub etmiş bulunduğunu bir kat daha meydân-ı alâniyyete çıkarmağa hizmet ettiğini ilâve ediyor.

İşte Dirvingov Balkan şibh-i cezîresindeki hükûmât-ı muhtelifenin şibh-i cezîreye nazaran mevki' ve vaz'iyet-i siyâsiyelerini bu sûretle yegân yegân ta'dâd etdikden sonra bu hükûmetlerin ve bazı hükûmât-ı sa'irenin Bulgaristan ile olan münâsebât-ı siyâsiyelerini dahi şu sûretle tedkîk ediyor:

Rusya ile olan münâsebât-ı siyâsiyeyi tedkîk ederken Dirvingov bu münâsebetin Bulgaristan'ın tahlîsi zamanına kadar pek iyi gitdiğini ândan sonra Rusya zimâm-dârân-ı hükûmetinin Balkanlardaki Slavları taht-ı nüfûzunda bulundurmak vâdîsinde ta'kîb ettiği siyâsetin tezâhürâtı bu münâsebeti ihlâlê bâdî olduğunu ve ancak Slav hükûmetlerinden her birinin kendi istiklâliyetlerini muhâfaza etmek sûretiyle tarîk-i terakkîde devam eylemeleri husûsu ve şahsîyet-i milliyeleri te'mîne alındıktan sonra bu münâsebetin yeniden iyileşdiğini beyândan sonra Rusların, diğêr küçük Slav hükûmetleri ve bî'l-hâssa Bulgaristan hakkında besledikleri âmâl-i siyâsiyeye Deriyô'nun "Şark Mes'alesi" unvânlı risâlesindeki (Ruslar artık bir büyük Bulgaristan meydâna getirmek istemez çünkü olabilir ki bir gün İstanbul'u zabt eder ve Ruslardan cenûbe inebilmek ümîdini büsbütün ref' eder. Ruslar Balkan hükûmâtını dâ'imâ aynı seviyede bulundurmağı kendi menfa'atlerine muvaffak 'add ederler) cümlelerini şâhîd gösderiyor ve nihâyet istikbâlin bütün Slav hükûmetlerinin ve Slav milletlerinin müstakilen terakkî ve te'âlîsine küşâde bulunduğı cümlesiyle mütâla'âtına hâtîme çekiyor.

[9-108]Bulgaristan'ın Devlet-i Aliyye ile münâsebet-i siyâsiyesini biri ictimâ'-ı hükûmeteyne îsâl eden tarîk-i sulh ve diğêri harbe götüren tarîk-i cebrî olmak üzere iki tarzda tedkîk ve hulâsa ediyor. Dirvingov'un bu bâbdaki fikir ve mütâla'asını lâyikiyle anlayabilmek için ifâdâtını aynen derc edelim!

"Birinci tarz-ı siyâset 1886 senesinde bir ittifâk-ı 'askerî ve siyâsî ile başlayacak ve nihâyet çarçabuk Türkiye'nin taht-ı hâkimiyetinde bir federasyona müncerr olacak idi. Bu husûle gelse idi Türkiye bu kadar tehlikelere iğtişâşât-ı dâhiliye endîşelerine ma'rûz kalmaz ve Bulgar milleti dahi kemâl-i suhûletle ittihâd-ı millî maksadına na'îl olur ve bu sûretle Balkan şîbh-i cezîresinde tamamiyle bir Osmanlı – Bulgar hükûmeti te'sîs eder idi. Fakat Türkiye İmparatorluğu'nu mahv ü harabîden ve maraz-ı dâ'imîden kurtarabilecek olan bu Osmanlı – Bulgar ittifâk-ı mutasavveri düvel-i mu'azzamanın mesmû'î olduğundan az daha Rus ve Avusturya hükûmetlerinin vaz'iyet-i hasmâne almalarına bâdî olacak idi.

Bununla berâber Osmanlı - Bulgar münâsebeti 10 sene müddet sûret-i umûmiyede pek iyi gitdi. Türkiye'deki Bulgarlar arzuları gibi terakkî etmekte muhtâr ve serbest bırakıldı. Bulgaristan Hükûmeti bir emâret-i tâbia olmakla berâber hükûmât-ı ecnebiye ile olan münâsebât-ı siyâsiyesinde gitdikçe istihsâl-i istiklâliyet etmeğê muvaffak oluyordu.

On beş sene evvelden başlayan ve hâlâ devam eden ve ne vakit hitâm bulacağı kesdirilemeyen ikinci tarz-ı siyâsiyet ise Edirne ve Makedonya'daki Bulgarların ta'kîbleri, ihlâlleri, Mürzsteg islâhâtı, Sırb ve Yunan چنه نك taraf-ı Devlet-i Aliyye'den kat'-ı himâye olunmaları Makedonya'nın muhtâriyeti, Reval Mülâkâtı ve nihâyet hükûmât-ı mu'azzamanın müdâhalelerine karşı bir aksü'l-amelden gayri bir şeyle te'vîl olunamayan Genç Türk ihtilâlleri gibi hâdisâtı tevlîd eyledi.

İşte bu iki hükûmet bu gibi ahvâl ve şerâ'it dâhilinde Balkanlar'da idâme-i hayât ve mevcûdiyet edemez. Ya her iki millet için de en elverişli bir mahrec olmak i'tibârıyla federasyonu kabûl etmeli ve yâhûd her iki hükûmet de 'askerlik ve siyâset nokta-i nazarından bir harbe hazırlanmalıdır. Bu iki hükûmet arasında muhârebe bir gün bağıteten ve bir an-ı gayr-ı muntazarda vukû' bulacak ve 'âkîbet birinin mağlûbiyet-i azîmesi ile neticelenecektir.

Dirvingov Bulgaristan'ın Romanya münâsebet-i siyâsiyesini biri Avusturya ve Rusya hükûmetlerinin Balkan şibh-i cezîresini istilâ eylemeleri tehlikesi ve ikincisi Avusturya'da ve Memâlik-i Osmanîye ile Bulgaristan'da sâkin olanların tahlîs-i meşrû'u ve üçüncüsü Dobruca mes'alesi olmak üzere üç nokta üzerine tedkîk ederek Bulgaristan – Romanya münâsebetinde bir mevki-i mühîm işgâl eden birinci mâddedeki tehlike te'sîrâtını gösderecek bir tarzda mevcûd olduğu müddetce Bulgaristan – Romanya münâsebâtının pek iyi gitdiğini ve ancak gerek Romanya'nın اقلابه müselese dâhil olması ve gerek Rusya'nın nazarını evzâ-i şarka tevcîh etmesi üzerine işbu tehlike azalınca bu münâsebet dahi şekl-i evvelini değıştirdiğini ve binâ'en-'aleyh bu şerâ'it dâhilinde Bulgaristan'ın ittihâd-ı milli husûsunda ta'kîb ettiği siyâsetin Romanyalılar tarafından müşkilâta uğrayacağına tezâhür edeceğini ve ikinci mâdde hükûmünün esâsen iki hükûmet münâsebetini hüsn-i hâle îsâle yardım etmesi lâzım gelirken te'sîrât-ı hâriciye buna mâni'a teşkîl ettiği ve üçüncü maddeye gelince Romanya efkâr-ı umûmiyesinin bu bâbdaki şübhelerinin pek beyhûde olduğunu der-miyân ettikten sonra Romanya Hükûmeti'nin son yirmi seneden berü Makedonya'da bir (Koço-Vlake) mes'alesi uyandırması yalnız Şark Mes'alesini taglît değil bir de Türkiye'nin mukadderatı hal olunmak zaman geldiği vakit Romanya'nın dahi tazmînât ahzına haklı görünmek ve bu sûretle Bulgaristan devir-i behiyesini elde etmek için [9-109] şimdiden hazırlanmağa mavzûf bulunduğunu işte bu gibi sebeplerin iki hükûmetin münâsebet-i siyâsiyesini bâliğ-i hüsn-i hâle ifrâğ-ı mâni' bulunduğunu der-miyân ediyor.

[10-127] Bulgaristan'ın Yunanistan ile olan münâsebetini hükûmet-i seniyyenin vaz' ve hâliyle alakadar add ediyor ve şimdiye kadar bu iki hükûmetin münâsebet-i siyâsiyesinin Balkan milletlerinin islâh-i hâl ve vaz'iyetleri için teşebbüsât-ı müşterekede bulunabilecek bir raddeye varmadığını ve ma'a-mâ-flh bu günki Yunanîler artık i'tilâf-ı kabûl eder bir yola dâhil olduklarından iyi ve metin bir şekl-i siyâsetin her iki hükûmet için de te'mîn-i fevâ'id eyleyebileceğini ityân ediyor. Binâ'en-'aleyh Bulgaristan – Yunanistan i'tilâfından daha ziyâde ümîdvâr görünüyor.

Bulgaristan'ın Sırbistan ile olan münâsebet-i siyâsiyesine gelince bunu da biri Niş, Vranja, Pirot, Zayçar gibi Ayastefanos (Mu'âhede) Bulgaristanı'ndan alınarak Sırbistan'a verilmiş olan sancaklar mes'alesi ikincisi Bosna – Hersek mes'alesi ve üçüncüsü Bulgar milletinin tahlîs ve tevhîdine sûret-i kat'iyede engel teşkîl Sırb teşebbüsât ve fi'liyâtı mes'alesi olmak üzere üç nokta üzerine tedkîk ederek birinci mes'ale ile Bulgaristan'ın kat'iyen iştiğâl etmeyerek bu husûsda tarîk-i i'tilâfdan kat'iyen ayrılmadığını ve ikinci mes'elede yani Bosna – Hersek kıt'asının tahlîsi husûsunda Sırbîlilerin vâkî' olacak teşebbüsâtını Bulgaristan'ın kat'iyen işkâl ve iğlâk etmeyeceğinden başka Balkanlardaki umûm İslavların tahlîsi husûsunda yapılacak bir i'tilâf üzerine kıt'a-i mezkûrenin de tahlîsi husûsunda Bulgaristan'ın Sırbîlilere hatta mu'âvenât bile edeceklerini ve ancak üçüncü mes'elenin Bulgaristan ile Sırbistan arasındaki münâsebetini ihlâl sebeb olduğunu ve çünkü Makedonya'da Sırb teşvîkâtının arttırıldığını ve Makedonya muhtâriyeti aleyhinde Sırbîlilerin muhalefetde bulduklarını Sırbistan'dan gönderilen hükûmet çetelerinin Makedonya Bulgarlarını ta'kîb ve itlâf eylediklerini makâm-ı inkisârda beyân ve ma'a-mâ-flh her iki hükûmetin ta'kîb edeceği bir siyâset-i sâlime bu iki hükûmet beynindeki münâsebet-i siyâsiyeyi dahi islâha mu'âvenât edeceğini der-miyân ediyor.

İşte Dirvingov Balkan şibh-i cezîresindeki hükûmetlerin gerek ayrı ayrı ve gerek Bulgaristan'a nazaran vaz'iyet ve münâsebet-i siyâsiyelerini bu sûretle zikr etdikden sonra bunların terakkîyât-ı 'askeriyeye masrûf-ı mesâ'îlerini dahi ayruca tedkîk ediyor ki Dirvingov'un bu bâbdaki fikir ve mütâla'âtını aynen kendi lisânından tercüme etmeği daha muvâfık gördük.

Romanya -. Terakkîyât-ı 'askeriyesine kemâl-i ehemmiyetle devam ve müdâfa'a-i memleketi için kâffe-i vesâ'iti taharri ve tatbîk ediyor. Romanya hükûmeti, Balkan şibh-i cezîresi dâhilindeki hükûmetler meyânında birinci derecede müteceddid ve müteşebbislerdendir hiçbir dâ'irede ve mü'essesesi yoktur ki îcâbât-ı zamana ve terakkîyât-ı hazariye göre tecdîd ve islâh edilmiş olmasın. Bükreş'i ve şark hudûdunu hemân yüzlerce milyona bâliğ nakdî fedâkârlıklarla tahkîm ve bu sûretle milletini şeref ve nâmûs-ı millîsiyle yaşayacak bir hâl-i emniyete vaz' ediyor. 7 milyonluk bir 'askerî bütçesiyle 80 bin kişilik bir ordu bulundurması, muntazam manevralar yapması, her sene endâhtlar için azim bir mikdârda fişenk sarf ve istihlâl eylemesi, bölüklerde, bataryalarda lüzûmu kadar zâbit bulundurması ve 1908 senesi Teşkilât Nizâmnamesine göre hizmet-i nizâmiye-i 'askeriyeyi piyâdeler için tam 2 ve sunûf-ı sâ'ire için 3 seneye iblâğ eylemesi Romanya Hükûmeti'nin bizden daha sâlim ve metin bir hatt-ı hareket ta'kîb eylediğini gösterir hakikatdendir.

Fransa fikr-i 'askeriyesini ta'kîb etmek ve daha müterakkî ellerle sevk ve idâre edilmek ve bizden daha intizâmperver bulunmak sayesinde Romanyalıları bize yalnız ordusunun levâzımât-ı maddiyesinin mükemmelliyeti ile değil mü'essesât-ı ta'limiye-i 'askeriyeye ve ma'ârif ve edebiyât-ı 'askeriyeye nokta-i nazarından dahi fâ'ikdir. Bundan ma'adâ Romanyalıları bizdeki mekâtib-i 'askeriyeden başka mekteb-i âlî-i 'askeriyeye topçu ve piyâde endâht mekteplerine bahriye tatbîkât mektebine ilm-i miyâh ve mûsiki mekteplerine ve i'mâlâthânelere usta yetişdirecek mekteplere ve fişenkci mektebine ve mükemmelen inşâ edilmiş dâ'imî ordugâh tarzında dört sahrâ tatbîkât mektebine mâlikdir.

Teşkilât nokta-i nazarından Romanya'nın kolordu teşkilât ve tertîbâtı ve erkân-ı harbiye hey'eti daha mükemmel olub nakliye bölükleri, idâre ve levâzım kıta'âtı, süvârî topçusu mükemmelen teşkil edilmiş bir hayli otomobile ve biplan ve aeroplan inşâsına mahsûs fabrikaya (bu fabrika el-yevm 6 biplandan mürekkep bir hava'î filo ihzâr etmiştir) mâlik bulunmuşdur. Karadeniz ve Tuna Nehri sâbih ve sâbit vesâ'it müdâfa'ası daha kuvvetli ve mükemmel te'sîs edilmiş ve Tuna Nehri üzerinden inşâ edilecek birçok köprüler şimdiden ihzâr olunmuşdur.

Ordunun mevcûd-ı hazariyesi 87,204 dâ'imî ve 7,500 muvakkat (sekimbo) efrâd, 4,102 zâbit 954 talebe, 16,796 hizmet-i dâ'imede ve 7,500 hizmet-i muvakkatede (sekimbo) bâr-gîrden ibâret olub seferde mezkûr ordu 9,103 zâbit ve 350,057 efrâd ve 96,591 bâr-gîr ve 13,747 arabadan tereküb edecektir.

Romanya, nakdî fedâkârlıktan dahi kat'iyen çekinmiyor ve vakt-i seferde ümîd-bahş 350,000 kişilik bir ordu çıkarabilmek için geçen sene kâffe-i sunûf-ı 'askeriyeye ve mürettebâtıyla yeni bir fırka teşkil etmiş ve obüs için 3,000,000 ve bâr-gîr mübâya'ası için 2,000,000, top mermisi için 3,000,000, top için 8,000,000, ve kışla inşâsı [10-128] için 8,000,000 ve esliha-i haffiye mübâya'ası için 12,000,000 ve fişenk mübâya'ası için de 7,000,000 sarf etmiş ve bundan ma'adâ orduyu en son model vesâ'it-i fenniye ile techîz etmek ve istihkâm inşâ etmek ve

Karadeniz ile Tuna Nehri filosunu takviye ve tezyîd etmek ve daha sa'ir husûsat-ı 'askeriyeye sarf edilmek üzere 1912 ve 1913 senesine â'id 80,000,000 franklık tahsîsât-ı fevka'l-âde i'tâ etmiştir.

Bundan ma'adâ ekinlerin biçme zamanı zirâ'ate yardım için ne mikdâr efrâdın terhîsine lüzûm olduğunu ta'yîn ve bunu bir kânûn-ı muntazama rabt etmiş ve bu sûretle efrâd-ı 'askeriyenin ta'lîm ve terbiyesine îrâs-ı halel edecek mü'essirâtı ber-taraf eylemiş ve bir de bi'l-cümle mekâtib-i mülkiye programlarına 'askerî ta'lîmleri 'ilâve ve idhâl etmiştir.

Buna bir de her sene muntazaman küçük ve büyük manevralar yapıldığını ve bu sûretle ihtiyât zâbitanının muntazaman ta'lîmlere celb ve dâ'vet olunduklarını ve yine her tarafda nişân cem'iyetleri teşkîl edildiğini ilâve edersek biz de Bulgaristan'ın müdâfa'ası esbâbında henüz uyanan hiss ve fikre mukâbil şimâl komşumuzun iyi teslîh ve techîz edilmiş iyi ta'lîm ve terbiye olunmuş bir ordu meydâna getirmek için bizden daha serîf her zamandan daha ziyâde bir metanetle ve daha büyük bir fedâkârlıkla sarf-ı mesâ'îf etmekde olduğunu teslîm ederiz.

Romanyalıların bu tarz-ı mesâ'îfleri kendilerini bir muvaffakiyete îsâl edib etmeyeceği mes'elesini tedkîk bi't-tabî' bu bahsimize â'id değildir. Tabî'î muhârebede istihzârat-ı fenniyeden başka bir de kuvve-i mane'viyyeye ve ahvâl-i ruhiyyeye ihtiyac vardır.

[11-144] Sırbistan-. Bu hükûmet Islav 'anâsırı miyânında teşkîlâtca en zayıf bulunan bir Islav hükûmetidir. Evsâf-ı mahsûsaları târîhçe ma'lûm diğer Islav hükûmetleri gibi Sırbistan dahi maksadsız, idealsiz, ma'lûmâtsiz ve fikir ve meslekden ârî ve hulâsa fikir îcâd meziyetinden mahrûm olarak çalışıyor. Sırbîliler ancak Osmanlı – Rus Harbî'nden sonra Balkan şibh-i cezîresinde isbât-ı mevcûdiyet ederek İslivinçe mağlûbiyetinden sonra da eski Sırbistan ve Makedonya işlerine karışmağa başladılar kendilerine müdâfa'a-i milliye hissi kuvvetli bir ordu yetiştirmek fikrini ancak Bosna – Hersek kıt'asının ilhâki ilkâ etdi. Ecnebîlerin tatlı tatlı vesâyâsına aldanan Sırbîliler terakkîyât husûsunda diğer Islavlar gibi pek geri kaldılar ve her ne kadar iki def'a Türklerle bir def'a da Bulgarlarla muhârebe etdilerse de bu acı tecrübelerden de ciddî hiçbir ders-i ibret alamadılar.

Husûsât-ı 'askeriyeye Sırbistan bizde dahi mevcûd olan mevâdd-ı âtiyeye mâlikdir:

1-. Nişân ve endâht cem'iyetleri: 1908 senesine kadar mikdârı 199 iken el-yevm 1,200 adedine bâliğ olmuş ve bunların yalnız 300 adedi talebeye 'â'id bulunmuştur. Mevcûd nişân cem'iyetlerindeki müsâbakalarda 300 kişi isbât-ı vücûd etmiştir. Roma'da yapılan beyne'l-milel nişân müsâbakalarında Sırb nişâncıları hüsni muvaffakiyet göstermişlerdir.

2-. Mekâtib-i mevcûdede üçüncü sınıftan yukarı olan sınıfların ders programlarına 'askerî ta'lîmleri idhâl edilmiş ve ma'a-mâ-fih bizde olduğu gibi Sırbistan'da dahi terbiye-i vataniye için başka hiçbir tedbîr ittihâz edilmemiştir. Bilakis Sırbistan'ın en ücrâ bir karyesinden bed ile tâ Belgrad'daki mekteb-i âlî'ye varıncaya kadar tadrîs olunan edebiyât, kıra'ât, târîh ve alfâbe ve emsâli kütüb-i muhtelif hemân kâmilten şovenizim hissi ile

mâlî bulunmuşdur. Bundan ma'adâ Sırb târîhcileri Bulgar Çarı Samuel'i Sırb Kralı 'add ediyor ve bütün Makedonya ile bu günki Bulgaristan'ın bir nısfını Sırb arâzîsinden ta'dâd ediyor.

3-. Mekteb-i Âlî-i 'Askerî.

4-. Piyâde Endâht Mektebi: (Nişâncılıkda tekemmül için hâ'iz-i ehemmiyet-i azimedir)

5-. Seyr-i Hava'î Filosu: (Henüz teşkil olunuyor.)

6-. Nakliye Otomobilleri; (Her fırka için)

7-. İ'mâlâthâne-i 'askerî; tüfenk, fişenk ve dâne ta'mîr ve i'mâlîne mahsûs olub 2000 amelesi vardır.

8-. Ordu mevcûduna nisbetle zâbitân mevcûdu mütenâsibdir.

Sırbistan'da bu nisbet 1,974/25,450 iken bizde 2140/55,000 mikdârındadır.

9-. Muntazam bûdceye göre azamî mâsârif-ı 'askeriye Bulgaristan'da 55,000 kişi için 39,000,000 frank iken Sırbistan'da 35,000 kişi için 26,126,934 franktır.

Harbiye Nâzır'nın sene-i âtiyeden i'tibâren müddet-i hidmet-i 'askeriyenin kâmilen silah altında geçirileceği hakkında bu sene ağustosunda vukû' bulan beyânâtı ve fikr-i 'askerînin dâhil-i memleketde tevsî' ve intişârını te'mînen matbû'âtda vukû' bulan neşriyât, ihtiyâtların teslîm ve techîzâtının ikmâlî ve ordunun en son vesâ'it-i fenniye ile techîzi husûsunda iki seneden berü devam eden ve daha devam edecek olan siparişât için yüzlerce milyon frank mâsârif-i fevka'l-âde ihtiyârı gibi husûsat-ı mühimme der-pîş ediliyorsa Sırbîlilerin her sûretle mükemmelen techîz ve terbiye edilmiş bir ordu yetiştirmek husûsuna masrûf-ı mesâ'îlerinin derecâtı anlaşılıyor.

[11-145] Mikdârı i'tibâriyle Sırbistan vakt-i seferde birinci ban (muvazzaf ile ihtiyât) 165,000 efrâd, 3,700 zâbit, 5,000 kılınc, 252 ser' atışlı top ve 52 mitralyöz; ikinci ban (redif) 85,000 efrâd, 195 zâbit, 1,200 kılınc, 378 âdî atışlı top çıkarmağı hesab ediyor.

Bulgarlarla Sırbîlilerin kıymet-i 'askeriyeleri hemân 'ayni derecededir. Bir fark var ise o da Sırbîliler daha muharib ve Bulgarlar daha 'askerdir. Mîzac i'tibâriyle Sırbîliler daha ziyâde Fransızlara ve Bulgarlar da Almanlara benzerler. Kezâ her iki millet dahi 'ayni hâlde de muvakkarat ve fakîr ve terakkîyât-ı medeniyece dündür. Bununla berâber her iki millet dahi böyle milel-i sağırenin muhâfaza-i mevcûdiyet edebilmeleri için fevka'l-âde bir medeniyete sâhib olmaları ve gâyet 'asker ve muhârib bulunmaları lâzım geldiğini takdîr etmekden mahrûmdur. Çünkü hakiki ve ciddî bir terakkîyât-ı medeniye ile te'âlî-i 'askeriyenin yekdiğerinden tefrîk kabûl etmez iki unsûr-ı mühîm olduğunu takdîr edemiyorlar (ma'a't-te'essûf bizde de bu cihet nazar-ı dikkatden dūr tutuluyor (el-mütercîm)). İspanya, 'askerliğini ve medeniyetini muhâfazaya i'tinâ ettiği müddetce bir imparatorluk te'sisine muvaffak olmuştur.

Türkiye, Prusya, Moskova Prensiği, Piyomente, İngiltere târîhlerinde dahi ‘ayni hâl mevcûddur. Bu gün Avusturya’nın birçok Slavları taht-ı idâresinde bulundurabilmesi de yine ‘ayni esâsâta müsteniddir.

[12-159] Türkiye-.

Son seneler zarfında Türkiye’nin neler yaptığını diğer âsârımızda ber-tafsîl-i ta’dâd etmişdik. Buraya yalnız âsâr-ı mezkûreden çıkardığımız bazı mevâdı derc etmeği kâfi görüyoruz.

Ma’ârif husûsunda Türkiye asırlarca geridedir. Terakkîyât-ı idâriyeye ancak henüz başlıyor. İspanyalılar gibi memleketlerini birçok zaman zâlim ve itisâfât ile idâre etmişdir. Ahvâl-i ictimâ’iye husûsunda Avrupa’da mevcûd bütün milletlerin hepsinin dûnundadır. Türk mektepleri yalnız me’mûr yetiştirir fabrikalar halindedir. Ticâret ecnebîler elindedir; sanâyi’-i nefise henüz hâl-i ibtidâ’iyyededir; sanâyi’ pek fenâ bir hâldedir.

Türkiye bu hâliyle ancak, kendi hükûmetleri kuvvetli ve Türkiye’de meskûn milel-i muhtelifle ile Türkiye’ye hem-civâr komşuları zayıf imiş gibi bir zan-ı bâtil sâyesinde asırlarca muhâfaza-i mevcûdiyet etmişdir.

Devr-i Hâmidî’de Türkiye bütün bütün hârâbezâre dönmüş bir hükûmet ve ordusu da ta’lîmsizlikden büsbütün bozuk bir kitle haline gelmiş idi. “Ol-vakit tazyîk var idi, nefy ve mü’ebbeden mahkûmiyet ve i’dam ve Yemen’e tağrîb var idi. Yıldız kamarılası mu’âmelât-ı keyfiye, devâm ediyor idi. Hiçbir kânûna müstenid olmaksızın çavuşlukdan zâbitliğe terfî’ ve orduyu iyi bir hey’et-i zâbitândan mahrûm etmek yolsuzlukları, himâye ve bütün umûr-ı memleketi Yıldız merkezîyetine rabt usûlü, rü’esânın esâreti ve her iş arkasında koşma ve kıta’âti hâl-i sefâletde bulundurma, ma’âşları muntazaman tesviye etmeme... ilh gibi mu’âmeleler mevcûd idi.”

Devr-i mezkûrda Türkiye ordusunda ciddi ta’lîmler yapılmaz. Endâht ta’lîmleri icrâ edilmez. Gerek küçük ve gerekse büyük manevralar icrâsı mevzû’-i bahs olmaz ve hele zâbitân ile tatbîkât ta’lîmleri lüzûmu hatıra bile getirilmezdi. Ol-vakit Türkiye ordusu istirahat etmeğe ve ötede beride ihtilâl vuku’ buldukça bunları teskîn etmeğe me’mûr ve mevcûdiyeti de zâhirî bir gösterişden başka bir şey’i değildi. Ol-vakit Türkiye hayatının son devresine gelmiş ve artık 250 bin kişilik Bulgar ordusunun ta’arrûzunu İstanbul surlarıyla Marmara ve Akdeniz sevâhilinden başka tevkîf edebilecek ortada hiçbir mâni’ kalmamış idi.

Ancak böyle bir şey’ yapabilmek için Bulgar rü’esâsının daha metin bir kuvve-i ma’neviyye ve daha az bir hafv ve cebânete mâlik olmaları iktizâ ederdi.

Fakat ‘ilân-ı hürriyetden beri artık Türk ordusundaki umûr-ı askerîye pek mühîm bir derecede değışdi. Bu günki Türk ordusu eski Türk ordusu değildir. Biraz daha sonra bu günki hâliinden de daha başka bir hâle gelecektir. Gerçi Türkiye’ye, istediği gibi bir ordu meydâna getirmek için daha lâ-ekall on sene lâzımdır. Fakat Türklerin bu gün dahi orduya masrûf-ı mesâ’î-i fevka’l-’adeleri bizim cidden nazar-ı dikkatimizi celb edecek bir hâldedir. Bugünkü Harbiye Nâzırları selefleri gibi ne bir sâl-hûrde de â’tıl bir tecrûbedîdedir. Türk Milleti hiss-i fedâkâriden mahrûm olmadığı gibi Türk Parlementosu da ordunun vaz’iyetini takdîr edemeyecek hâlden beridir. Parleментoda ‘askerî bûdcesi celselerin nihâyetine bırakılmaz bûdcenin kabûl ve tasdîki için ötekine berikine

recâya mahâl kalmaz müzâkere açıktan icrâ ediliyor ve ihtiyâcât-ı sa'ire-i milliyeye ve ahvâl-i mâlîyenin vaz'iyetine rağmen alkışlarla kabûl edilir.

Türkiye ordusu teşkilât i'tibâriyle hemân silah başında gibidir. Seferberlikde yeni kıta'ât teşkiline hemân hiç hâcet yok gibidir. Bu günki Türkiye ordusu 43 nizâmîye fırkasından müretteb olup her fırka 3 alaydan ve her alay 3 taburdan mürettebdir. Bundan mâ'adâ 26'sı birinci ve 18'i ikinci sınıftan olan redif fırkaları da kuvvetli kadrolara mâlik ve seferberlikleri sehlü'l-icrâdır. Balkan şibh-i cezîresi dâhilinde Türklere en müsâ'id ahvâl ve şerâ'it dâhilinde lâ-ekall 50 fırka yani 400,000 kişilik bir ordu isbât-ı vücûd edebilir.

Bahriye için de hükûmet-i Osmanîye pek büyük fedâkârlıklar ihtiyar etmiş birkaç muhârebe cüz'-i tamı almış ve bir düzine kadar nakliye sefâ'ini mübâya'â etmiş ve iki dritnot sipariş eylemiştir. Millet dahi sefâ'in-i nakliye ve torpil mübâya'âsı için hemân 20 milyon frankı mütecâviz i'ânâtda bulunmuşdur. Sefâ'in-i nakliye Anadolu'daki redifleri Rumeli'ye nakl etmek için lâzım idi.

Türkiye'nin asl 'askerî bûdcesi (Harbiye Nezâreti, Bahriye, Jandarma ve 'askerî i'mâlâthâneleri) cem'an 266,942,000 frank olup bu para 660,000,000 franklık umûmi bûdceden tefrîk ediliyor. Binâ'en-'aleyh Türkiye umûm bûdcenin beşde ikisini umûr-ı 'askerîyesine sarf ediyor demektir. Eğer bizde 'askerî bûdcemizi bu nisbete çıkarmak istersek her halde 65,000,000 frank i'tâ etmeliğimiz îcâb eder.

Tahkîkât-ı fevka'l-âde husûsunda dahi Türkiye hiçbir fedâkârlıktan geri kalmıyor daha devr-i Hâmîdî'de bile zirdeki mübâya'ât için 223,000,000 frank tahsîsât-ı fevka'l-âde i'tâ edilmiştir:

- 1-. 100 milyon fişenkle birlikde 9,5 milimetre çapında 220,000 mavzer tûfengi için
- 2-. 350 milyon fişenkle birlikde küçük çaplı 750,000 mavzer tûfengi için
- 3-. Her birine 750 atım cebhâneli 850 top için
- 4-. 20,000,000 frank kıymetinde bir hayli mitralyöz ile hayvan takımı araba ve melbûsât için

'îlân-ı hürriyetden beri de esliha mübâya'â etmek ve ihtiyât-ı melbûsât ve hayvanât koşumları mikdârını ve zaman-ı hazar muhârebeleri için lüzûmu olan levâzîmât-ı fenniyyeyi ikmâl etmek için 175,000,000 frank tahsîsât-ı fevka'l-âde i'tâ edilmiştir.

Müceddeden te'sîs ve teşkil olunan mü'essesât ve kıta'ât ve hidemât [12-160] geçen sene kabûl olunan 'askerî bûdcesi esâsatına göre Türkiye bervech-i âtî yeni kıta'ât ve mü'essesâtı teşkil etmiştir:

105 redif taburu (yalnız kadro), 1 Ma'iyet-i pâdişâhî bölüğü, 23 Cebel bataryası, 12 Cebel bataryası (yalnız kadro), 3 Obüs bataryası, 2 İstihkâm taburu, 3 İstihkâm bölüğü, 6 Nakliye taburu, 53 Hudûd bölüğü her biri 250 kişiden müretteb, 93 Mitralyöz bölüğü, 3 Zâbitân ta'îm bölükleri (mekteb), 9 Telgraf bölüğü, 2 Telgraf müfrezesi, 2 Güvercin postaları, 6 Nalband mektebi, 1 Küçük zâbit ta'îm taburu, 3 Hudûd bölüğü mektebi, 1

Gülhâne’de tatbîkât mektebi, 1 Piyâde endâht mektebi, 1 İhtiyât-ı zâbitan mektebi, 3 Küçük zâbit mektebi, 1 Küçük zâbit ibtidâ’iye mektebi, 1 Sahrâ topçu mektebi, 1 Kal’a topçu mektebi, 1 Suvârî zâbitanı için binicilik mektebi, 1 Sahrâ topçu küçük zâbit mektebi, 1 Ağır topçu küçük zâbit mektebi, Kâffesi 17 mektebirdir.

Bu mekteplerden başka Türkiye zîrdeki mekteplere de mâlikdir:

Erkân-ı Harb Akademisi, Tıbbiye, Baytar, Eczâcı mektepleri, 908,000 franklık bûdceyi hâvî poligonlar, 21,000 franklık bûdceyi hâvî ‘askerî müzesi, [13-176] melbûsât ve kışla.

Harbiye Nâzırı Mahmud Şevket Paşa Meclis-i Meb’ûsân’da bu husûsda şu yolda idâre-i kelâm etmişdir: “Evvelce Osmanlı ‘askeri kendi kendinden utanıyordu. Şimdi ise vakar ve haysiyetini iktisâb etmiş artık başı yukarıda ilerisine bakıyor. Bir sene zarfında redifler için 400,000 kat elbise ihzâr etdik! Edirne ve Yanya’yı tahkîm etdik. Benim maksad-ı yegânem şanlı Osmanlı sancağı dâ’imâ Edirne, Yanya ve İşkodra’da temevvüc etdirmektir. Biz şimdi 70 milyon franklık bir istikrâz akd ederek bu para ile birkaç sene zarfında birçok lüzümlü kışlaları inşa edecek ve bu sâyede ordumuzu ihtiyacât-ı hâzıra-i harbiyeye göre hazırlayacağız.”

Mevâdd-ı muhtelif-. İşbu islâhat-ı mesrûdeden başka Türkiye, ordusu zâbitânının ma’âşlarını tezyîd etmiş ve 1909 ve 1910 senelerinde büyük manevralar yapmıştır. Zâbitân ile lâ-yenkati’ tatbîkât ta’lîmleri yapıyor orduda mekteplerde tecrübeye ve numûne alaylarında bir hayli Alman zâbitanı istihdam ediliyor. Ve büyük garnizonlarda endâhtlar icrâ ediliyor ve her garnizonda konferanslar veriliyor, her tarafda hem-civâr orduların tedkîk ve ta’kîb-i ahvâline i’tinâ ediliyor. Bi’n-nisbe zâbitânı mebzûldur: muhâfaza-i sükûnet etmeyüb sağa sola hey’etler gönderiyor, her sene efrâd-ı ihtiyât ve redifeyi ta’lîm için celb ediyor.

Ve’l-hâsıl Türkiye son dereceye kadar çalışıyor. Ma’a-mâ-fih şimdiki hâlde hükûmet henüz zayıftır ve el-yevm eski atâletin taht-ı tesîrâtında bulunuyor. Zâbitân el-yevm dahi politika ile iştiğâlde ve fırak-ı siyâsiye münâsebâtında ‘alâkadâr bulunuyor ceneraller miyânında el-yevm ismini yazamayacağı kadar câhil olanları da vardır. Bu gibi esbâbdan dolayı Türkiye ordusunu kat’iyen mağlûb olmayacak bir ordu haline getirebilmek için Türklerin daha on sene kadar kemâl-i ciddiyetle çalışması ve yeni bir hey’et-i kumanda yetiştirmesi ve orduda terakkîyât-ı ‘askeriye ve ictimâ’iye husûsuna sarf-ı mesâ’î eylemesi lazımdır. Ma’a-mâ-fih bu günki Osmanlı ordusu eski orduya kat’iyen benzemiyor ve bir müddet sonra vâsıl olacağı merteye-i terakkîde bu günki ile nisbet edebilemeyecek bir hâle gelecektir.

Dirvingov hükûmât-ı mütecâvire ordularını ve bu ordularda devam edilen mesâ’î ve terakkîyatı şu sûretle zikr ve ta’dâd etdikden sonra Bulgaristan’ın da bunlara karşı mevcûdiyetini muhâfaza etmek ve bâ-husûs emel-i milliye vâsıl olmak için ne tarzda sarf-ı mesâ’î etmesi ve devâ’ir-i hükûmetin her şû’besinde ve bâ-husûs orduda ne gibi islâhat ve ta’dîlât yapılması lâzım geldiğini şu sûretle îzâh ediyor.

Mûmâ-ileyh Bulgaristan gibi küçük milletlerin mevcûdiyetini evsâf-ı mümeyyize-i ‘askeriyeden olan azm, cür’et, metânet her tehlikeye âmâde bulunmak sayesinde muhâfaza edebileceklerini ve ta’kîb etdikleri âmâl-i siyâsiyede ancak neşr-i ma’ârif ve terakkîyât-ı medeniye ile ve istediğini bilmek ve isteyeceği [13-177] zamânı

ta'yîn ve tedkîk etmekle ve bir de umûr-ı 'askeriyede istihzârât-ı mükemmelede bulunmağla vâsıl olabileceklerini der-miyân etdikden sonra mekteblerin tarz-ı inşâsına ve idhâl edilecek programların Bulgaristan için her mâ'nâsıyla insan-ı kâmil yetiştirecek mevâdı ihtivâ eylesine ve orduya daha küçüklüklerinden hissiyât-ı 'askeriye ile perverde edilmesine efrâd yetiştirmek için mekteblerin programlarına ta'lîm ve terbiye-i 'askeriye derslerinin idhâl edilmesine ve bu derslerin hâssaten 'askerliğe ve harbe vezâ'if-i 'askeriyeye ve sunûf-ı muhtelif-i 'askeriyenin veza'ifine ve'l-hâsıl sûret-i umûmiyede müdâfa'a-i memlekete da'ir mevâdı câmî' olmasına lüzûm görüyor.

Bulgaristan bugünkü hâliyle yine ecebî boyunduruğu altına girmek tehlikesine ma'rûz bulunduğunu ve gerçi Bulgaristan kıt'asının şekli-i hendesîsi i'tibâriyle cesim bir kıt'a-i mütehakkime hâlinde ise de yine her hâlde sîne-i hükûmetde millet-i müsellahadan bir red dotun te'sîsine mecbûriyet elvereceğini ve bir red dot Sofya ile İhtiman, Pazarcık, Karlova, Lofça, Vraçe, ahâlî ve mevakî' arasında te'sîs edilmesini ve işbu vâsita-i müdâfa'anın Sofya – Piridop – Karlova ve Dolno Kamariçe – Orhaniye – Mitrova ve Piridop – Po'ibrene(?) – Tatarbazarcık ve Sofya – Sofya ve – Koşteç Yanya ve Blode – Konara – Çukurlu ve Piridop – Esrepol – Orhaniye ve Selvi – Roman... ilh şimendüferleriyle tarsîn ve takviye edilmesini ve bu sûretle Bulgaristan'ın gayr-i kâbil-i zabt ve teshîr bir memleket-i müstahkeme hâline konmasını ve bu havâlide tüfenk, top, barut, mermi, fişenk, eğer, elbise, ayakkabı, çadır, çanta, araba, konserve peksimed ve emsâl-i levâzım-ı 'askeriye 'imâl edecek fabrika ve mü'essesât-ı mütenevvi'a husûle getirilmesini ve ordunun istihzârât-ı müstakbelesi için Şumnu'daki vâsî' ordugâh mahalli gibi barakaları, depoları, lazatları, istihkâmâtı, son hizmetleri, tel örgülerini, kal'a duvarlarını, şaramyolleri, endâht mahallerini hâvî 6-7 ordugâh mahallinin te'sîs ve inşâ edilmesini ve Bulgaristan'ın her tarafında endâht ve nişân mü'essesesi vücûda getirilmesini ve ahâlînin bu bâbda teşebbüsü ve hükûmetin de bu yoldaki teşebbüsâtı takviye eyleyecek arzusu meşhûd olmadığından bunların te'sîsi esbâbına en ziyâde ordu tarafından tevessül olunarak bunun için de el-yevm mevcûd olan alay mıntak-ı askerîyesindeki ihtiyât zâbitanı mikdârının tezyîd ve menâtık-ı mezkûreden her birinde 2-3 tüfenk deposu te'sîsi ve düvel-i müterakkîye-i sâ'irede olduğu gibi her sene muhtelif isporlardan müsâbakalar tertîb edilmesini ve şimdiki hâlleriyle 'âdî bir yatakhâne olmakdan başka bir şey'e yaramayan kışları gerek ordunun sıhhatini ve gerek istihzârât-ı harbiyeyi te'mîn eyleyecek bir hâlde inşâsını ve bu uğurda sarf olunmak için hiç olmazsa 20 milyon franklık bir tahsîsâtın i'tâsını tavsiye ediyor.

Dirvingov'un Bulgaristan'da yapılmasına lüzûm gösterdiği her nev'i islâhât ve teceddüdât miyânında erkân-ı harb akademisi (mezkûr akademinin teşkilini Meclis-i Meb'ûsân âhiren kabûl etmiştir.) piyâde ve topcu için endâht mektepleri, sunûf-ı fenniye için bir mekteb-i fennî, seyr-i hava'îye mektebi, büyük ve küçük zâbitân için idâre-i 'askeriye mektebi, jimnastik mektebi, fişenkçilik, otomobilcilik, yüzücülük, jandarma mektepleri – süvârî için süvârî – istihkâm mektebi, zâbitan ile tıbbiye mesâ'ili tatbîk ve hâl etmek için kış fırka mektepleri, ve kezâ icrâ ile mesâ'il-i 'askeriye hâl ve harb oyunları ta'kîb etmek için müfettişlik devâ'iri mektepleri ve hatta debboy me'mûrları, ve nakliye ve emsâli sınıf-ı hâricî hizmeti sûret-i mahsûsada ta'lîm etmek üzere husûsî dersler küşâdını ta'dâd ediyor.

Teşkilât husûsunda da orduyu hidemât-ı müteferrikadan kurtarmak ve lâkin vezâ'if-i 'askeriye ile meşgûl edebilmek için sûret-i mahsûsada 9 piyâde ve 9 süvârî jandarma bölüklerinin lüzüm-ı teşkilini ve vakt-i seferde de firka süvârîsi gibi istihdâm edilmesi pek mümkün olan bu süvârî bölüklerinin teşkilinde kat'iyen ihlâl gösterilmemesini ve dâhil-i esnân olan efrâdın kâffesini bilâ-istisnâ silah altına alarak bunlardan sakat ve zayıf veya bedeniyece henüz tekemmül edememiş olanları hidemât-ı muhtelif-i hafifede kullanarak ve şimdiye kadar olduğu gibi bunlardan istiğna gösderilmeyerek bu sûretle ordunun sağlam efrâdını bu gibi hizmetlere tefrîk etmek mahzûrunun ref' olunmasını ve orduda levâzım umûrundan zâbitanı tecrîd ederek umûr u hidemât-ı mezkûrede mümkün olabildiği kadar me'mûrîn-i mülkiye istihdâm edilmesini ihtâr ediyor.

Bulgaristan ordusunun bu gün lâ-ekall 600-800 zâbite daha ihtiyâcı olduğundan gerek bu noksanı itmâm etmek ve gerek bu sûretle küçük rütbeli zâbitanı azlığı ve buna mukâbil hidemât-ı muhtelif-i 'askeriyenin kesreti hasebiyle az zamanda sıhhat-i bedeniyelerinin uğradığı ta'b ve yorgunluktan kurtarmak için mekteb-i harbiye'ye kabûl olunan talebe mikdârının tezyîd edilmesini ve genc zâbitâna şimdiye kadar olduğu gibi beş sene hizmetden sonra değil hatta bir sene sonra dahi 'askerlikden çekilmek salâhiyetinin bahş olunmasını (bu müddet âhiren 6 seneye tenzîl edilmiştir.) ve bu sûretle ordunun vücûdlarından istifâde edilemeyecek zâbitândan derhal kurtarabilmesini ve vakt-i seferde ordunun seferberliğini sür'atle icrâ edebilmek için şimdiden alaylar nezdinde birer üçüncü tabur daha teşkil edilmesini ve hulâsa bervech-i bâlâ islahât ve teşkilât miyânında başluca hizmet-i 'askeriye müddetinin tenziline kat'iyen itibâr etmedikten başka hizmet-i mezkûrenin kânûnen kabûl olunan 2-3 senelik müddetinin tamam-ı tatbîkini ve hatta şimdiye kadar efrâd-ı 'askeriyeye senede bir def'a verilen 1 aylık me'zûniyetin dahi ba'demâ itâsından sarf-ı nazar olunarak bunun ancak 15 sene sonraya ya'nî bâlâda zikr olunan kâffe-i teşkilât ve islâhatın icrâsından sonraya ta'lik edilmesini talep ediyor ve nihâyet bunlar yapılmadığı ve Bulgaristan ve ordusu şimdiki hâlinde devâmda isrâr [13-178] gösderdiği takdîrde kendisinden ümîd edilecek bir orduya mâlik olamayacağını ve ümîdsiz bir ordu ile ne iyi bir siyâset ta'kib etmek ve ne âmâl-i milliyeye vâsıl olmak ve ne dahi Balkan şibh-i cezîresinin hâkimiyetini elde etmek mümkün olamayacağını der-miyân ile mütâla'âtına hâtime veriyor.

SONUÇ

Balkan Savaşlarına giden süreçte Balkan devletlerinin askeri durumları hakkında detaylı bilgi sahibi olmak, hiç şüphesiz, söz konusu savaşların tarihi değerlendirmesinin daha sağlıklı yapılmasını sağlayacaktır. Bununla beraber Balkan Devletlerinin ulusal hırslarına hizmet maksadıyla gerçekleştirdikleri askeri yatırımlar ve elde ettikleri askeri gelişmeler, bu devletlerin dış politikalarının kavranması ve tarihi olaylarla birlikte ele alınmasına vesile olacaktır. Dönemle ilgili, çalışmamızda yer alan metinlerle aynı nitelikte birçok çalışma gerçekleştirilmiş olup, transliterasyonunu gerçekleştirdiğimiz bu metinler de diğerleri gibi 20.yy başında Balkan coğrafyasında meydana gelen askeri ve siyasi gelişmelere ışık tutacaktır.

Ragıp Rıfıkı'ya ait risale Osmanlı Devleti gözüyle Balkan Devletleri hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ve Ragıp Rıfıkı'nın bazı diğer eserlerinde de görülebileceği gibi Osmanlı Harbiye Nezareti'nden topladığı tahmin edilen

bilgilerle meydana gelmesi sebebiyle kıymetli bir metindir. M. Zati'ye ait yazı dizisi ise Bulgar ordusu içinde önemli mevkilerde hizmet veren Dirvingov Petre'den nakledilmesi hasebiyle birinci elden kaynak niteliğindedir. Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti'nin birinci ve en güçlü rakibi olan Bulgaristan ordusuna ait birinci elden bilgiler, Bulgarların Osmanlı Devleti karşısında elde ettikleri başarıların daha iyi değerlendirilmesi ve tartışmalara açıklık kazandırılmasına yardımcı olacaktır. Bununla beraber, Osmanlı Devletinden başka II. Balkan Savaşı'nda diğer Balkan Devletleri ile de karşılıklı savaşa tutuşan Bulgaristan ordusunun, bir Bulgar zabiti olan Dirvingov Petre tarafından diğer ordularla mukayese edilerek tanıtılması, söz konusu bu mücadelelerin sonuçlarının değerlendirilmesine de büyük katkı sağlayacaktır. Tüm bu sebeplerle, değerleri ve verdikleri bilgilerin kıymeti açıkça ortada olan bu iki metnin transliterasyonunun gerçekleştirilerek tarih camiası tarafından tanınması ve daha kolay erişilebilir olması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Bacanlı, H. (2012). "Balkan Savaşları Kaynakçası." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII(2): 265-307.
- Bakırcılar, N. A. (2011). "Makedonya Sorunu Hakkında Bir Risale: Makedonya Mes'elesi ve Balkan Harb-i Ahiri." *History Studies*, 3(1): 15-43.
- Binbaşı Ali İhsan, (1328). "Balkan Buhranı - Dört Cepheli Harp", *Ordu ve Donanma*,1(7): 484-493.
- Contenson, L. (1329). *Anadolu'da Islahat (Ermeni Meselesi, Suriye Meselesi)*. Çev., Ragıp Rıfki. İstanbul: Nefaset Matbaası.
- Ertürk, S. (2012). "I. Balkan Savaşı'nda Bulgar Ordusundaki Anadolu Ermenileri." *Türk Dünyası İncelemeler Dergisi*. XII(2): 121-140.
- Hacısalihoglu, M. (2002-2003). "İttihadçılar ve Makedonya İhtilal Komiteleri: İttihad ve Terakki Hükümetinin Başlamasına Kadar İlişkiler, Pazarlıklar ve Sonuçlar." *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*. 28: 101-117.
- Hamza, Y. (1995). *Младотурската Револуција Во Османската Империја/Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet'in İlanı*. Üsküp: Logos A Yay.
- Martin, V. (2006). "Balkan Savaşına Gidilen Süreçte Makedonya Sorunu ve Bir Osmanlı Diplomatinin Faaliyetleri." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(2): 199-216.
- M. Zati. (1330). "Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükümetlerinin Vaz'iyet-i 'Askeriyeleri Hakkındaki Mütala'atı." *Zafer Mecmuası*. 6: 69-70; 7: 87-89; 8: 99; 9: 108-109;10: 127-128; 11: 144-145; 12: 159-160; 13: 176-178. Dersaadet.
- Nivet, H. (1329). *Balkan Ehl-i Salib Seferinde Avrupa Siyaseti ve Türklerin Felaketi*. Çev., Ragıp Rıfki. Dersaadet: Şems Matbaası.
- Ragıp Rıfki. (1908). *Musavver Bulgaristan*. Dersaadet: Artin Asaduryan Matbaası.

Ragıp Rıfki. (1328). *Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı 'Askeriyesi*. Dersaadet: Şems Matbaası.

Saatçi, M. B. (2009). "Balkan Ulusçuluklarına Dair bir Değerlendirme: Farklı Uluslar Farklı Usûller." *Karadeniz Araştırmaları*. 6(23): 13-28.

Sugar, P. F. (1995). *Eastern European Nationalism in the Twentieth Century*. Washington: The American University Press.

Şıvgın, H. (2012). "İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmadaki Rolü." *Akademik Bakış*.6(11): 1-15.

Temizer, A.(2010). "Karadağ Ordusu (1876-1913)." *History Studies*. 2(2): 321-338.

Todorova, M. (1992). "Self-Image and Ethnic Stereotypes in Bulgaria." *Modern Greek Studies Yearbook*. 8:139-164. University of Minnesota.

Todorova, M. (2013). *Balkan Tarihi – 20. Yüzyıl*. Terc., Zehra Savan - Hatice Uğur. II. İstanbul: Küre Yay.

Yüzbaşı Selanikli Bahri.(2012). *Balkan Savaşı'nda Sırp Ordusu ve Batı Ordusu*. Çev., Mustafa Toker. İstanbul: Alfa Yay.

EXTENDED SUMMARY

As a result of incidents that occurred at the end of the 19th century and in the early 20th century in military and political history of the Ottoman Empire, Balkan nations that had been under its domination achieved their independence one by one. These independent states, towards their national interests and expansionist policy, for both protecting their lands against Ottoman Empire and the other Balkan States and enlarging their limits gave great importance to the military investments, in short the strengthening of the army. Balkan Wars paved the way for these states testing the power of their consolidating armies by fighting and comparing them. Thus, in the early 20th century the Balkans turned into a major battle field in which Ottoman Empire was dragged as well. For this reason, determining the military strength of the aforesaid states before the Balkan Wars is historically important. Understanding the strength and military discipline of the Balkan states in this period will make a major contribution both to the studies to be examined respectively about these governments and to the Balkan Wars and evaluation of these wars' results. It is known that there are plenty of researches published on this topic. On the other hand, just like in all research fields, the data which was gained from the sources of that period undoubtedly have much more importance to illuminate this topic. Among these, researches written by the military historians or military-rooted people have a special value. Especially, the works written by the Balkan States' own soldiers or historians make it possible to compare the sources of that period.

From this point of view, in this study translation from Ottoman to roman letters of two works, which present ordered information among the pamphlets written in the aforesaid era, is planned and by doing that creating a supplementary resource for researches which are being done and will be done about military construct of the Balkan states in 20th century is intended. In terms of giving an opportunity to compare, with the work of an Ottoman historian, the review, published in an Ottoman journal, of the work written in the eye of Bulgaria that was Ottoman's greatest enemy was translated and included in the same study.

First work translated is the study of Ragıp Rıfki published in Shams Printing House in Istanbul (İstanbul Şems Matbaası) in Hijri 1328 under the name "The military of Balkan Governments"(Balkan Hükümetlerinin Teşkilât-ı Askeriyesi). Ragıp Rıfki, who produced many works on military history displayed the situation of the armies of Bulgaria, Greece, Serbia, Romani and Montenegro's, termed the small Balkan governments, armies before the Balkan Wars, in this study. Besides the number of troops also relayed information about the military equipments and gear of the Balkan States, Ragıp Rıfki in this study did not leave out informing about these governments' military service law in force at that period as well. In this context, issues such as the military order and disciplines of the Balkan States, who to be recruited in the event of war and peace, age limit and length of soldier ship were discussed and evaluated in that work.

The article entitled "An Bulgarian officer's assesment about the military view of the Balkan States" (Bir Bulgar Zâbitinin Balkan Hükümetlerinin Vazi2yet-i askeriyeleri Hakkındaki Mütâla'âti) signed by M. Zati which is the second text translated was published consecutively in ten volumes of "Zafer Mecmuası" in Hijri 1330. This study was penned in the lights of the Bulgarian officer Dirvingov Petre's work published in Bulgarian, who was in charge in Ottoman Empire army, and it is an article to introduce Dirvingov's work. Dirvingov Petre was a member of the Bulgarian army and at the same time was an important military historian. With his works penned, he affected the Bulgarian politicians. Thanks to his works on which he handled Bulgarian nationalism, he was chosen to Bulgarian Academy of Science. It is known that during the Balkan Wars, with general Genev, Dirvingov Petre served as an commander of the Macedonian volunteers who joined Bulgarian army. Besides this work, many of his works are available. Dirvingov Petre, just like Ragıp Rıfki, presents qualitative and quantitative detailed information about the military conditions of Balkan States in this work evaluated. Having an important position in the Bulgarian Army himself increases the value of the information he provided. While he was giving this information he did not leave out comparing the Bulgarian army of which he was a member with the other Balkan states. In doing so, Dirvingov avoided giving only numerical data and added short histories of each Balkan States separately to his

work. Thus, he tried to associate the status of the aforesaid nations in the early 20th century with their political and military existence within the historical process. The qualitative and quantitative information Petre Dirvingov gave about the order and numbers of Ottoman army in 1911 has had a great significance.

When Both the study of Ragıp Rıfki and the assessment of the study of Dirvingov Petre published with M. Zati signature were read together, it comes out that between the Balkan States which constructed regular army system newly Bulgaria had the most powerful army. Moreover, the works examined shows that as in the case of Montenegro, with the encouragement of national feeling a country with a small army can achieve a historic victory. Defeat of Ottoman Empire in First Balkan War, to which Ottomans began at a superior level compared to enemies, proves the thesis that this defeat was due to political reasons.